

DEĞİŞEN ORTADOĞU DENKLEMİNDE İSRAİL-LÜBNAN KRİZİ ve TÜRKİYE'NİN ROLÜ

Talha KÖSE*

Özet

12 Temmuz 2006 tarihinde Hizbullah militanlarının sınırı geçerek, üç İsraili askeri öldürmesi ve ikisini rehin alması ve karşılık olarak İsrail'in askeri operasyon başlatması üzerine patlak veren savaş, 14 Ağustos 2006 tarihinde ilan edilen ateşkes ile son buldu. BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararı taraflarca onaylandı ve Güney Lübnan'a 15 bin barış gücü askerinden oluşan UNIFIL barış gücü misyonu konuşlandırılmasına karar verildi. Türk askerleri de TBMM'nin onayıyla UNIFIL misyonuna katkıda bulunmak için Güney Lübnan'a gitti. Ancak ateşkes ilanı taraflar arasındaki sorunları gidermekten oldukça uzaktır. Lübnan'da yaşanmakta olan sorunlar Ortadoğu'nun genelinde tecrübe edilen değişim süreciyle yakından ilgilidir. Lübnan'da istikrar sağlanmadan Ortadoğu'nun genelinde istikrar sağlanması oldukça güçtür; çünkü Lübnan'da yaşananlar Filistin, Suriye ve İran ile yakın ilişkilidir.

Anahtar Kelimeler: 2006 İsrail-Lübnan Çatışması, Lübnan, İsrail, Türkiye, UNIFIL.

ISRAEL-LEBANON CRISIS WITHIN the CONTEXT of CHANGING MIDDLE EAST and TURKEY's ROLE

Abstract

In July 12 2006, Hizbullah militants crossed the Israeli border and killed three Israeli soldiers and abducted two. The crisis turned into a war with IDF's decision to launch a military operation in South Lebanon. The war ended with the ceasefire that was declared in August 14 2006, yet the problem is still far from being resolved. According to the UN Security Council Resolution 1701 UNIFIL mission have been extended to 15 thousand peacekeeping forces. Turkey had sent troops to South Lebanon in order to contribute UNIFIL. The problems that are being experienced in the Lebanon are part of transformation, which have been experienced in the Middle East. It is very difficult to reach stability in the Middle East without reaching stability in Lebanon, what is happening in Lebanon is closely related to the developments in Palestine, Syria and Iran.

Key Words: 2006 Israel-Lebanon Conflict, Lebanon, Israel, Turkey, UNIFIL.

* Doktora adayı, George Mason University, Institute for Conflict Analysis and Resolution, Virginia, USA; Siyaset araştırmacısı, SETA Vakfı.

*Bu çalışmada emeği geçen Selin Bölme, Ümare Yazar ve Ahmet Selim Tekelioğlu'na teşekkür ederim.

Giriş

Ortadoğu'da son yıllarda yaşanmakta olan gerilimler ve çatışmalar uzun bir süredir dünya siyasetinin sıcak gündemini teşkil etmektedir. Irak'ta 4 yıla yakın bir süredir devam etmekte olan Amerikan işgali Irak'a istikrar getirememiştir. Irak işgali hızla bir iç savaşa dönüşmektedir. Ortadoğu'daki diğer bir belirsizlik unsuru İran'ın nükleer programıyla ilgili tartışmalardır. ABD, İsrail ve Avrupa devletleri İran'ın nükleer teknolojiye sahip olmasını kendi çıkarları için ciddi bir tehdit olarak algılamaktadırlar. Filistin-İsrail sorunu ise artık kronikleşen bir sorundur. Filistin halkının yaşamış olduğu adaletsizlikler yalnızca Arap dünyasında değil bütün İslam Aleminde İsrail, ABD ve Batı karşıtı duyguları beslemektedir. Bu karmaşık denkleme Lübnan da eklenince, Ortadoğu'da istikrar arayışları içinden çıkılmaz bir hal almıştır.

12 Temmuz 2006 tarihinde Hizbullah militanlarının sınırı geçerek, üç İsraili askeri öldürmesi ve ikisini rehin alması ve karşılık olarak İsrail'in askeri operasyon başlatması üzerine patlak veren savaş, BM Güvenlik Konseyi'nin 1701¹ sayılı kararının taraflarca onaylanması ile son bulmuştur. 14 Ağustos'ta taraflar arası ateşkes yürürlüğe girmesine karşın, krizin tam anlamıyla çözümlendiğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi tarafından 11 Ağustos 2006 tarihinde kabul edilen 1701 sayılı karara göre Güney Lübnan'a 15 bin kişilik Barış Gücü konuşlandırılması öngörülmektedir. 17 Aralık 2006 itibarıyla Lübnan'da bulunan asker sayısı 11.026'ya ulaşmıştır.² TBMM 5 Eylül 2006 tarihinde Lübnan'daki Barış Gücü'ne katılmak üzere birlik gönderme konusunda karar aldı ve Türk Birlikleri 19 Ekim 2006'da gönderilmeye başlandı. BM Lübnan Geçici Görev Gücü (UNIFIL) misyonu birçok açıdan riskler içermektedir. Bu nedenle bu konu Türk askerinin Lübnan'da göreve başlamasından sonra da tartışılmaya devam etmektedir.

Nüfusu ve kapladığı alan olarak fazla olmasa da, coğrafi konumu, karmaşık iç yapısı ve dış bağlantılarıyla Lübnan'daki gelişmelerin bölgenin tümünü etkileyebileceği iç savaş döneminde tecrübe edilmiştir.³ *Ortado-*

¹ BM Güvenlik Konseyinin 1701 sayılı kararının tam İngilizce metni için <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/465/03/PDF/N0646503.pdf?OpenElement>. Ayrıca Türkçe metin ve kapsamlı analizi için, Talha Köse, *SETA Lübnan Raporu: Lübnan'da İstikrar Arayışları*, SETA, Aralık 2006, Ankara, http://www.setav.org/document/SETA_LUBNAN_RAPORU.pdf

² <http://www.un.org/depts/dpko/missions/unifil/facts.html>

³ Lübnan İç Savaşı ile ilgili ayrıntılı bilgi için: Elizabeth Picard, *Lebanon: A Shattered Country: Myths and Realities of the Wars in Lebanon*, Holmes & Meier

ğu'daki tüm etnik, dini ve mezhepsel unsurları bünyesinde barındıran Lübnan, aynı zamanda Ortadoğu'yu etnik, mezhepsel ayrımlar üzerinden şekillendirme operasyonunda bir laboratuvar vazifesi görmektedir. Bu nedenle Lübnan'da barış ve istikrarın sağlanması Ortadoğu'nun tümü için hayati öneme sahiptir. Öte yandan bölgenin genelinde yaşanacak gerilimler Lübnan'ı da yakından etkileyecektir.⁴ İran, Suriye ve Filistin ile köklü bağlantılarından dolayı Lübnan'daki düğümün çözülmesi bu aktörlerle de yakından ilgilidir.

Lübnan'da Kriz ve Ateşkese Giden Süreç

İsrail ile Hizbullah arasında Lübnan topraklarında ve İsrail'in kuzeyinde cereyan eden silahlı çatışmalar, 12 Temmuz 2006 tarihinde Hizbullah militanlarının sınırı geçerek, üç İsrailli askeri öldürmesi ve ikisini rehin alması üzerine patlak verdi. Krizin asıl başlangıç tarihini İsrail'in 2000 yılı Mayıs'ında Güney Lübnan'dan çekilişine dayandırmak daha yerinde bir saptamadır.⁵ İsrail bölgeden çekilmesinin ardından, eğittiği ve silahlandırdığı Hıristiyanlardan oluşan Güney Lübnan Ordusu'nun bir süre bölgeyi denetim altında tutmasını planlamıştı. Ancak İsrail ordusu boşalttığı bölgeyi Hıristiyan milislere devrettiyse de birkaç saat içinde Hizbullah bölgede hâkimiyetini kurdu.⁶ Çekilme pek çok kişi tarafından "Hizbullah'ın zaferi" olarak yorumlanmıştır. Güney Lübnan'dan çekilmenin oluşturduğu güvenlik boşluğu İsrail içinde tartışmalara neden oldu.⁷ Özellikle Güney Lübnan'da, Hizbullah

Publishers, 2002; Farid Al Khazen, *The Breakdown of the State in Lebanon, 1967-1976*, Harvard University Press, 2000; Robert Fisk, *Pity the Nation: The Abduction of Lebanon*, Nation Books, 2002; Itamar Rabinovich, *The War for Lebanon, 1970-1985*, Cornell University Press, 1985; Samir Khalaf, *Civil and Uncivil Violence in Lebanon: A History of the Internationalization of Communal Conflict*, New York, 2002.

⁴ Paul Salem, "The Future of Lebanon", *Foreign Affairs*, Cilt: 85, No 6 (November/December 2006), s:22

⁵2000 yılı Mayıs ayında İsrail Başbakanı Ehud Barak'ın Güney Lübnan'dan çekilme için İsrail Birliklerine emir vermesi sürpriz olarak yorumlanır. BM'nin 19 Mart 1978 tarihli 425 sayılı kararı İsrail'in 1949 sınırına çekilmesini öngörmekteydi. Aslında Barak bir yıl önce seçim kampanyasında İsrail'in Temmuz 2000 tarihine kadar Güney Lübnan'dan çekileceğini açıklamıştır. Ayrıca 5 Mart'ta İsrail Kabinesindeki oylamada tek taraflı çekilme kararı kabul edilmiştir. Bununla birlikte belirlenen tarih 7 Temmuz'dur. 22 Mayıs'ta başlayan çekilme 24 Mayıs sabahı tamamlandı.

⁶ Laura Zittrain Eisenberg, "Do Good Fences Make Good Neighbors?: Israel and Lebanon After the Withdrawal," *Middle East Review of International Affairs*, Cilt 4, No 3, 2003.

⁷Laura Zittrain Eisenberg, "Do Good Fences Make Good Neighbors?: İsrail'in Güney Lübnan'dan çekilmesinin gerek İsrail, gerekse Lübnan içindeki farklı aktörler

üzerinde artan İran ve Suriye etkisi İsraili yetkilileri tedirgin etmekteydi. Hizbullah'la her an bir sıcak çatışma beklenmekteydi; ancak, 12 Temmuz'da Hizbullah'ın sınırını geçerek İsrail askerlerini kaçırmalarıyla patlak veren krize askeri açıdan hazırlıksız yakalandığı yorumları yapılmakta.⁸

Hizbullah, "Gerçek Vaat Operasyonu" (Operation Truthful Promise) adını verdiği saldırının ardından yaptığı açıklamada İsrail hapishanelerinde tutuklu bulunan Filistinlilerin serbest bırakılması karşılığında rehinelere iade edileceğini belirtti. İsrail'in buna yanıtı sert oldu. Başbakan Ehud Olmert, bu eylemin "savaş sebebi" olduğunu söylerken,⁹ aynı gün İsrail askerlerinin kaçırıldığı bölgeye İsrail birliklerince sınırlı bir operasyon düzenlendi. Bu saldırı sırasında Hizbullah'ın bir İsrail tankını imha etmesi ve beş İsrail askerinin ölmesi üzerine İsrail hükümeti 13 Temmuz'da Lübnan'a yönelik "İstikamet Değişimi Operasyonu"nu (Operation Change of Direction) başlattı.

Hizbullah roketlerinin önce İsrail'in Tiberias şehrini sonra Hayfa'yı vurması, İsrail saldırılarını daha da tırmandırdı. İsrail'i haklı bir savunma içinde olduğu gerekçesi ile destekleyen ve ateşkes çağrılarına karşı çıkan ABD, Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ı bölgeye gönderme yönünde karar aldı. Rice'ın yaptığı açıklamada Lübnan'daki savaşı "Yeni Ortadoğu'nun doğum sancıları" olarak tasvir etmesi¹⁰ tepki ile karşılanırken, savaşın arkasında ABD'nin Ortadoğu'yu şekillendirme çabaları olduğu yorumları yapıldı.¹¹

BM'nin ateşkes girişimi çabaları neticesinde 11 Ağustos'ta Güvenlik Konseyi çatışmaların sona erdirilmesine ilişkin 1701 sayılı kararı oy birliğiyle kabul etti. Kararın İsrail ve Lübnan kabineleri tarafından onaylanmasının ardından 14 Ağustos'ta taraflar arası ateşkes yürürlüğe girdi. Ateşkesin ardından Lübnanlı mülteciler evlerine dönmeye başladılar. Lübnan ordusu Güney Lübnan'a yerleştikçe İsrail birlikleri bölgeyi kademeli olarak terk ettiler. Bununla

tarafından nasıl algılandığıyla ilgili tartışmaların kapsamlı bir analizini sunmaktadır. El Aksa İntifada'sının patlak vermesinin ardından İsraililerin Güney Lübnan'a ve Hizbullah'a bakışlarında da olumsuz yönde bir değişim olmuştur.

⁸ Dov Waxman, "Between Victory and Defeat; Israel after the War with Hizballah", *The Washington Quarterly*, Winter 2006-07, Cilt 30, No 1, pp. 27-43

⁹ "Eight IDF soldiers killed, 2 kidnapped on northern frontier", *The Jerusalem Post*, 12 Temmuz 2006.

¹⁰ "Special Briefing on Travel to the Middle East and Europe" What the Secretary Has Been Saying, U.S. Department of State, 21 Temmuz 2006, www.state.gov.

¹¹ 26 Temmuz'da Amerika ve İtalya'nın ortak başkanlığında, savaşı sona erdirmek için düzenlenen ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu on sekiz ülkenin ve uluslararası kuruluşların üst düzeydeki temsilcilerinin katıldığı bir günlük Roma toplantısından bir sonuç çıkmadı.

birlikte, İsrail Hizbullah'a silah sevkiyatını önleyecek bir mekanizma kurulana kadar ambargoyu kaldırmayacağını açıkladı.¹² İsrail deniz ablukasının kaldırılması için şart koştuğu uluslararası deniz gücünün bölgeye ulaşmaya başlaması ve BM Barış Gücü'nün konuşlanması ile birlikte hava ve deniz ablukasını 8 Eylül'de kaldırdı.¹³ 14 Ağustos 2006 tarihinde ilan edilen ateşkes Hizbullah ile İsrail arasındaki sıcak çatışmayı sona erdirdi. Ancak ateşkes ilanı taraflar arasındaki sorunları gidermekten oldukça uzaktır. Kriz halen devam etmektedir ve ortam henüz normalleşme sürecine girmemiştir.

Lübnan'da Sorunun Boyutları

Sınır Sorunları

İsrail 2000 yılında Güney Lübnan'dan askerlerini çekti ve BM Genel Sekreteri İsrail'in Güvenlik Konseyi'nin 425 sayılı kararına uyarak Lübnan topraklarından çekilmesini tamamladığını söyledi. Ancak bu çekilme Lübnan ile İsrail arasındaki sınır sorunlarını tamamen çözmedi. Şebaa Çiftliklerinin tartışmalı durumu devam etmektedir. Lübnan bu toprakların kendisine ait olduğunu dolayısıyla İsrail'in Lübnan topraklarında halen işgalci konumunda olduğunu iddia etmektedir. İsrail, alanın 425 sayılı kararda kapsamadığını ve bu nedenle Çiftliğin Lübnan sınırlarına girmediğini ileri sürmektedir. İsrail'e göre Altı Gün savaşında İsrail bölgeyi ele geçirmeden önce, Şebaa Çiftliği Suriye'ye aitti. Şebaa kapladığı alan olarak küçük bir bölgedir; ancak, İsrail'in bölgedeki su kaynaklarını denetleyip kullanabilmesi açısından stratejik öneme sahiptir.¹⁴

Son krizde Suriye bu bölgenin Lübnan'a ait olduğunu öne sürmüştür. Suriye Başkanı Beşar Esad bu sorunu çözmek için iki yasal adımın atılması gerektiğini söylemektedir.¹⁵ Buna göre ilk olarak şikayet BM tarafından tescil edilmeli ve daha sonra mühendisler tam olarak sınırı belirlemelidir.

Hizbullah, Lübnan topraklarında İsrail'in işgali devam ettiği sürece direnişe devam edeceğini söylemekte ve Lübnan'daki diğer gruplar bu konuda Hizbullah'a doğrudan ve dolaylı destek vermektedirler. Hizbullah İsrail'in Lübnan topraklarında halen işgalci konumunda olduğunu, dolayısıyla kendi-

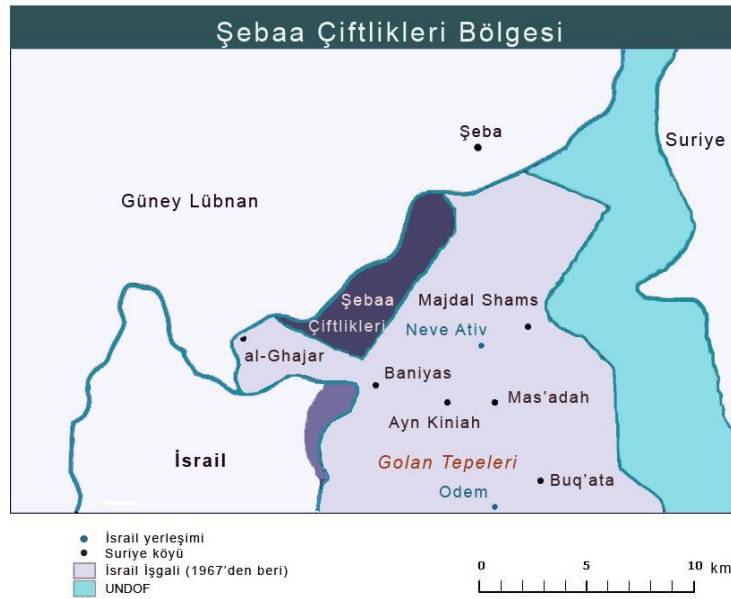
¹² "Cease-fire begins; Israel says air, sea embargo still in place", *CNN*, 14 Ağustos 2006.

¹³ "Lebanon blockade to be lifted at 6 P.M. despite IDF objection", *Haaretz*, 07 Eylül 2006.

¹⁴ Engin Deniz Akarlı, "Lübnan'ın Açmazları", *Birikim*, 209, s.9, 2006.

¹⁵ "President Assad's speech before the Arab Lawyers Union Conference", 23 Ocak 2006, http://www.lebanonwire.com/0601LN/06012301assad_speech.asp.

lerine de meşru müdafaa hakkı doğduğunu savunmaktadır.¹⁶ Günümüz askeri teknolojileri göz önünde bulundurulduğunda, İsrail açısından Golan Tepelerinin stratejik önemi ileri sürüldüğü boyutta değildir.¹⁷ Ancak İsrail, Golan Tepelerini, Suriye ile daha sonra yapabileceği bir anlaşmada pazarlık unsuru olarak kullanmayı düşünmektedir. Şebaa Çiftliklerinin durumu, muhtemel bir barış için önemli bir belirsizlik unsuru olarak varlığını korumaktadır.

Şekil 1. Şebaa Çiftlikleri bölgesi¹⁸

Güvenliğe Dair Psikolojik Kaygular

İsrail 1948 senesinden bu yana Araplara karşı yapmış olduğu beş savaşın beşini de kazanarak; Suriye, Mısır, Ürdün ve Filistinlilere karşı önemli bir psikolojik üstünlük sağlamıştır. Bu yenilmezlik algılaması, kendini Araplarca çevrelenmiş hisseden İsrail için vazgeçilmez bir güvenlik hissi yaratmaktadır. İsrail'in 2000 yılında Güney Lübnan'dan çekilmesi ve Gazze'deki yerleşimlerden çekilmeye karar vermesi *İsrail kamuoyunda bir yenilgi olarak algılanmıştır*. Bu nedenle İsrail yenilgi psikolojisini bertaraf etmek için Hizbullah ve Hamas'a ağır bir darbe vurmak istemektedir.

¹⁶ Craig S. Smith, "Lebanon's Three-Sided Postwar Game: Who Gets Shabaa Farms?", *New York Times*, September 24, 2006.

¹⁷ Gideon Levy, *Operation Peace for the Winery*, Haaretz, October 01 2006.

¹⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Shebaa_Farms.jpg'den modifiye edilmiştir.

Yok olma korkusu İsrail halkı ve liderleri açısından paranoya düzeyinde bir kaygıya neden olmaktadır. İsraili yetkililer bugüne kadar bu kaygıya yol açabilecek unsurlara karşı oldukça sert tedbirler almışlardır. İran'ın nükleer programına karşı gösterilen orantısız tepki de İsrail'in varoluşunu sürdürmeye yönelik kaygılarının bir yansımasıdır. Güvenliğiyle ilgili yaşamış olduğu psikolojik gerilim İsrail'in er ya da geç Hizbullah aleyhinde açık ya da gizli yeni hamlelerde bulunmasına neden olacaktır. Hizbullah'ın Araplarca bu denli destek görmesinin arkasında yatan neden ise, İsrail'e karşı zafer kazanmış olmasa da, bir yenilgi veya başarısızlık hissi yaratmış olmasıdır. Ancak bölgede kolektif bir güvenlik hissi oluşmadığı sürece, bu görece güvenlik ve üstünlük arzusu gerilimleri körüklemeye devam edecektir.

Direnış Örgütlerinin Geleceği

Direnış örgütleri meşruiyet zeminlerini sağlamlaştırarak krizden kazançlı çıkmışlardır. Hizbullah'ın¹⁹ sınırlı kaynaklarıyla ABD ve İsrail'e meydan okuması Ortadoğu coğrafyasında diğer direniş örgütlerine de bir heyecan getirmiştir. Bir Şiî örgüt olmasına rağmen Hizbullah'ın direniş konusunda başarılı görünmesi, diğer başka girişimlere de örnek teşkil edecektir.²⁰ İsrail'in 2000 yılında Güney Lübnan'dan çekilmesinin Hizbullah'ın silahlı direniş ve yıldırması sonucu olduğu genel olarak kabul görmektedir. Bu da Hizbullah'ın etkinliğini artırmıştır. Bölgede diğer Arap devletlerinin İsrail'i işgal ettiği topraklardan kımıldatmadığı gerçeği gözönünde bulundurulduğunda, Hizbullah'ın elindeki sınırlı kaynaklarla İsrail karşısında ulaştığı başarı diğer Arap halklarınca da takdir görmektedir. *Fakat son tahlilde milis güçlerin ve silahlı örgütlerin yaygınlaşması Ortadoğu'daki merkezi hükümetleri zayıflatacak ve istikrarsızlıklara neden olacaktır.*

Nasrallah, yalnızca Şiîler arasında değil, Ortadoğu'nun bütününde ef-sanevi bir direniş figürü haline gelmektedir. Hizbullah ve Hamas ile birlikte ortaya çıkan direniş biçimi Ortadoğu toplumlarının siyasi muhayyilesinde yeni imkanları çağrıştırmaktadır.²¹

¹⁹ Hizbullah'la ilgili ayrıntılı bilgi için şu kaynaklara bakılabilir: Hala Jaber, *Hezbollah*, Columbia University Press, 1997; Amal Saad Ghorayeb, *Hizbu'llah: Politics and Religion*, Pluto Press, 2002. ; Ahmad Nizar Hamzeh, *In The Path Of Hizbullah*, Syracuse University Press, 2004

²⁰ Graham E Fuller, "The Hizballah-Iran Connection: Model for Sunni Resistance", *The Washington Quarterly*, Winter 2006-07, Cilt 30, No 1, pp. 139-150. Fuller Hizbullah direnişinin Ortadoğu'nun geneli için bir model teşkil edebileceğini vurgulamakta ve Hizbullah'ın İran'm maşası olmanın ötesinde müstakil bir siyasi aktör olarak hareket ettiğini iddia etmektedir.

²¹ *Ibid*

Devlet yapılarının giremediği alanlara bu direniş örgütleri nüfuz etmekte ve daha sonra toplum içinde meşru siyasal ve sosyal hareket haline gelmektedirler. “Terörist örgüt” adlandırması artık bu örgütleri tanımlama açısından gerçekçi ve yeterli değildir. Hizbullah’ın kendine ait televizyonu, gazetesi, sosyal yardım kuruluşları, bayrağı, marşları, liderleri, ideolojisi ve silahlı güçleri bulunmaktadır.²² Hizbullah bu faaliyetlerini özellikle Lübnan’ın en fakir ve İsrail saldırılarına açık olan güney bölgesinde yürütmektedir. Lübnan devletinin sağlayamadığı güvenlik, sağlık, iş, barınma gibi temel ihtiyaçları ve her şeyden önce toplumsal aidiyet hissini Hizbullah karşılamaktadır. Hizbullah, Güney Lübnan’da bu ihtiyaçları karşılayan tek merci olmaya devam ettiği sürece toplumsal meşruiyetini de sürdürecektir.

Direniş örgütlerini besleyen asıl süreç, siyasal rejimlerin İsrail saldırıları karşısında iktidarsız ve kararsız bir görüntü çizmeleridir. Bu örgütlerin siyasal sürece katılımlarının uluslararası arenada kabul görmesi önemli bir dönüşüm geçirmelerine neden olacaktır. Bu sayede toplumsal sorumluluk algılamaları artacak ve toplumun tümüne yönelik daha kapsamlı düşünceleri mümkün olacaktır. Bu krizle şu da bir kere daha teyit edilmiştir ki Ortadoğu’da silahlara sahip olmayan aktörlerin siyasal arenada etkinliği yoktur. Bu da önümüzdeki dönemde Ortadoğu’da milis güçlerin artacağına habercisidir. Hizbullah’ın Lübnan ordusu içinde yer almasının istikrara katkısı olabilir; ancak, kısa vadede tamamen silahtan arındırılmasını beklemek gerçekçi değildir.

Lübnan’ın Zayıf Siyasi Yapısı

Lübnan’ın siyasal yapısı zayıf ve yapay, sosyal yapısı da oldukça karmaşıktır.²³ Zaman zaman birbirleriyle çatışan etnik ve dini grupları bir arada tutabilecek meşru ve güçlü bir devlet çatısı oluşturulamamıştır. Cemaatçi toplum kurgusu, güçlü bir Lübnan kimliğinin oluşmasını engellemekte-

²²Lara Deeb, “Hizballah: A Primer,” *Middle East Report Online*, July 31, 2006 <http://www.merip.org/mero/mero073106.html>. Augustus Richard Norton, “Hizballah: From Radicalism to Pragmatism?,” *Middle East Policy Council Journal*, January 1998, Cilt 5, No: 4, http://www.mepc.org/journal_vol5/9801_norton.asp

²³Lübnan’ın siyasal ve sosyal yapısı ve tarihiyle ilgili en etkin kaynaklardan birisi: Kamal Salibi, *A House of Many Mansions: The History of Lebanon Reconsidered*, University of California Press, 1990. Lübnan’ın siyasal yapısının ıslah edilmesi için Washington merkezli Amerikan düşünce kuruluşu Carnegie Endowment’ın Ocak 2006 tarihli raporuna bakılabilir: Julia Choucair, *Lebanon Finding a Path from Deadlock to Democracy*, Carnegie Papers, No. 64, January 2006. Ayrıca siyasal ve ekonomik dönüşümlerin analizi için, Samir Makdisi, *The Lessons of Lebanon: The Economics of War and Development* (London: I. B. Tauris, 2004).

dir.²⁴ Siyasi niteliği olan her iş, cemaat kotasına bağlıdır ve bu kotalar cemaatçi ayrımları ve bu parçalı yapıyı yeniden üretmektedir. Lübnan'daki tek milli kurum Lübnan ordusudur ve o da milis örgütlerden daha güçlü değildir. Şu anda Lübnan'da istikrar için devlet yapısı ve bütünlüğünün tesis edilmesi temel çözüm olarak kabul görmektedir. 1701 sayılı karar Lübnan'daki milis güçleri tasfiye ederek Lübnan ordusunun ve devletinin Lübnan'ın bütününde hâkim olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Lübnan zayıf siyasi ve sosyal yapısı ve yapay sınırlarından dolayı dış müdahalelere açık durumdadır. Lübnan son 30 yılda iki kere (1979 ve 1982) İsrail işgaline uğramıştır. Lübnan'da yaşanan kaotik durum tüm müdahalelere rağmen önlenememektedir ve bu durumdan tüm bölge ülkeleri zarar görmektedir. ABD ve İsrail'in asıl kaygısı ise Lübnan'da özellikle Hizbullah üzerinden artan İran etkisini kontrol altına almaktır.

Lübnan'ın çok kültürlü ve demokratik yapısı iktisadi ve kültürel gelişmeye zemin hazırlamış ve Lübnan'ın küresel sermaye ve kültüre entegre olmasına katkıda bulunmuştur. Bu çoğulculuk özellikle iç savaşın sona ermesinden sonra bir güç kaynağı olmuş ve Lübnan ekonomisinin tekrar toparlanmasını sağlamıştır. Ancak kendi içinde dışarıya karşı daha tutarlı tepkiler verebilen ve siyaset geliştirebilen bir yapı ortaya çıkamamıştır. Lübnan şu anda hassas bir ikilem yaşamaktadır: *Lübnan'ın siyasi yapısı daha otoriter ve entegre bir şekle mi evrilecek, yoksa mevcut gevşek yapı bir süre daha dış müdahalelere açık olmaya devam mı edecek?* Bu iki seçeneğe alternatif bir yapı ancak uzun soluklu yapısal, siyasi ve sosyal dönüşümlerle mümkün olabilir. Böyle bir dönüşüm için hazır bir formülasyon henüz mevcut değildir. Uluslararası kamuoyuna düşen, bu dönüşümün alt yapısını oluşturmaya yardımcı olmaktır.

Lübnan ordusu ve devleti milis güçlerle çatışarak değil, bu güçleri kendi bünyesine katarak ve merkezileşerek güçlenebilir. Lübnan ordusunun uluslararası desteği de arkasına alarak milislerle çatışması, Lübnan'ı daha da güçsüz kılacaktır. Bunun örneği 1982–1984 yılları arasında yaşanmıştır.²⁵ Temelde Hıristiyan Marunîlerin siyasi açıdan hâkim olmalarını sağlayacak şekilde tasarlanan bu parçalı yapı, siyasi ve sosyal dönüşümlere karşılık verememektedir.

²⁴ Engin Deniz Akarlı, Lübnan'ın açmazları, *Birikim*, 209, s.9, 2006

²⁵ İsrail, 1982'de "Galile Operasyonu" ile FKÖ'yü Güney Lübnan'dan çıkarmak için Lübnan'ı işgal etti. Varılan anlaşma sonucu Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Lübnan'dan çekilişini denetlemek için BM nezdinde oluşturulan uluslararası Barış Gücünün (Çok Uluslu Güç) (MNF) çok geçmeden Lübnan'daki gruplarla çatışmalara girmesi MNF'yi Lübnan iç savaşında taraf haline getirdi. 1983 sonbaharından itibaren MNF'ye karşı İslami Cihad'ın düzenlediği saldırılar ile Hizbullah'ın kuruluş temelleri atılmış oldu.

Siyasetin Yeni Dili: Etnik, Dinsel ve Mezhepsel Ayrımlar

Hizbullah'ın yükselişi ve Ortadoğu'daki diğer Sünni rejimlerin liderlerinin Hizbullah karşısında göstermiş olduğu tavır, Ortadoğu'da ve İslam dünyasının genelinde bir süredir belirginleşen Şîî-Sünni gerginliğinde katalizör rolü oynamaktadır. Hizbullah, İsrail ve ABD karşısındaki direnişini diğer Ortadoğu halkları açısından daha kapsayıcı bir şekilde sunmaya çalışmaktadır. Ancak Hizbullah direnişinin İran bağlantısı göz önünde bulundurulduğunda, Hizbullah direnişi Sünni Arap rejimlerince mezhepsel bir tonla algılanmaktadır. Zira Ortadoğu'daki Sünni Arap rejimleri İran'a karşı halen oldukça mesafelidirler.

Şîî eksenli bir direniş dalgasının genişleyerek Ortadoğu'yu sarması, Ortadoğu'daki rejimlerin birçoğunu tedirgin etmektedir. *Ortadoğu'da bölgesel diyalog forumu oluşturulmasının ve temel konuların daha netlikle ve samimi bir şekilde görüşülmesinin gerekliliği ortadadır.* Bu direnişi ve toplumsal hareketliliği yatıştırmak için mezhepsel bir retorik kullanılmaktadır. Ancak mezhepsel ayrımlar üzerinden üretilen retorik Ortadoğu'da istikrarsızlığı körükleyecektir.

Ortadoğu ve İslam Dünyasının etnik, dini ve sekteryen ayrımlar üzerinden yeniden şekillendirilmesi, planlanan yeni Ortadoğu tasarımı için önemli bir unsurdur. Etnik ve sekteryen ayrımlar üzerinden yapılacak tasarımlar bölgeye istikrar getirmeyeceği gibi, bölgenin iktisadi ve siyasi kaynaklarını sömürmek isteyen güçlerin işini kolaylaştıracaktır. Ortadoğu'daki tüm etnik, dini ve mezhepsel unsurları bünyesinde barındıran Lübnan, böyle bir operasyonda laboratuvar vazifesi görmektedir. Lübnan'da barış ve istikrarın sağlanması Ortadoğu'nun tümü için hayatidir. Lübnan'da çıkabilecek etnik ve sekteryen çatışmaların Ortadoğu'nun bütününe yayılma ihtimali vardır. Etnik ve sekteryen ayrımlar üzerinden yürüyen siyasete alternatif bir dil geliştirmek Ortadoğu barışına ve istikrarına yapılabilecek en önemli katkılardan biri olacaktır.

Son Krizde Kim Kazandı Kim Kaybetti?

Geriye dönüp bakıldığında, Lübnan-İsrail gerginliğinin Ortadoğu'da önümüzdeki dönemde yaşanabileceklerin bir göstergesi olduğu söylenebilir. *Çatışmanın tarafları arasında savaşın kazananı yoktur.* 33 gün süren çatışmalar sonunda tarafların tümü ağır kayıplar vermişler ve bu çatışmaya girerken amaçladıkları hedeflerin hemen hiçbirine ulaşamamışlardır. Kısmi olarak daha fazla zarar gören taraflar bulunsun da bunu Hizbullah'ın bir zaferi olarak sunmak gerçekçi değildir. İlk bakışta şöyle bir tablo gözümüze çarpmaktadır:

- İsrail BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararıyla belli kazanımlar elde etmiştir
- İdeolojik açıdan Hizbullah Lübnan halkı nezdinde meşruiyetini ve Ortadoğu halkları arasındaki popülaritesini artırmıştır. Bu açıdan kazançlı görünmektedir.
- Ekonomik açıdan savaş tarafların tümü için bir yıkım olmuştur.
- Tarafların güvenlik konusundaki kaygıları artarak devam etmektedir. İki taraf da hedeflerine sadece askeri yöntemlerle ulaşamayacaklarını bir kez daha anlamışlardır. Taraflar en azından yakın gelecekte kapsamlı bir silahlı çatışma konusunda daha dikkatli davranacaklardır.
- Uluslararası kamuoyu ve büyük güçler bu krizde iyi bir sınav verememişler, Beyrut'un yerle bir edilmesine seyirci kalmışlardır.

İsrail halkı ise uzun süredir hissetmediği düzeyde kendisini tehdit altında hissetmiştir. Kriz Hizbullah, Suriye ve İran'ın işine yaramış gibi gösterilmektedir. Ancak bu gerçekçi bir yaklaşım değildir. *Krizin insani boyutu, sivil halkın gördüğü zarar ve altyapıya vurulan darbe aynı zamanda Lübnan'ın geleceğine vurulan bir darbedir.* Hizbullah, Lübnanlı Şiiler nezdinde dahi kendine tanınan kredinin büyük kısmını tüketmiştir. Savaşın bilançosu incelendiğinde ortaya iç açıcı bir tablo çıkmamaktadır.²⁶

	Ölü sayısı		Yaralı Sayısı		Yerlerinden Edilenler
	Sivil	Asker	Sivil	Asker	
İsrail	43	118	1350+	400+	800 bin kişi sığınaklara ve diğer bölgelere kaydırıldı
Lübnan	1187	Lübnan ordusu: 46 Hizbullah: 74 (Hizbullah'a göre) 500+(İsrail'e göre) Emel: 17, FHKC: 2	3600	~100	1 milyon kişiden bir kısmı evlerinden olurken diğer bölgelere göçenler oldu
BM	2	4	-	12	

²⁶ "BM verilerine göre Lübnan nüfusunun yaklaşık %20'si işgal esnasında Lübnan'ı terketti. 3 bin civarında evin de tahrip olduğu tahmin edilmekte", Lucy Fielder, 700,000 displaced, *Al-Ahram Weekly*, 05 Ağustos 2006.

²⁷ "Timeline of the July War 2006", *The Daily Star*, <http://www.dailystar.com.lb/JulyWar06.asp>; "Mideast War, by the numbers", *Guardian Unlimited*, 18 Ağustos 2006, <http://www.guardian.co.uk/worldlatest/story/0,-6022211,00.html>; "Crisis in Middle East", *The Washington Post*, <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/world/interactives/mideastattacks/israelmap.html>; "Casualties of War", *The Jerusalem Post*, <http://info.jpost.com/C002/Supplements/CasualtiesOfWar/leb2.html>.

Hizbullah'a bir daha toparlanamayacak şekilde bir darbe vurmak ve askeri kaynaklarını tahrip etmek ve olası bir İran operasyonu öncesi Hizbullah tehdidini ortadan kaldırmak İsrail'in öncelikli hedefleri arasındaydı. Geniş kapsamlı değerlendirilirse bu, *Ortadoğu'yu etnik, dinsel ve mezhepsel açıdan bölerek yeniden şekillendirme girişimine yönelik somut bir adım olarak görülebilir*. Tüm bu amaçlara karşın gerginliğin sonuçları İsrail açısından hiç de hesaplanan gibi olmamıştır. Hizbullah karşısında bu derece bir direnişle karşılaşan İsrail ve ABD, muhtemel bir İran operasyonu için bundan sonra daha ihtiyatlı davranacaktır.

Operasyonun hedeflerinden biri de Hizbullah'ı Lübnan halkından koparmaktı. Bu nedenle vurulan hedeflerde sivil askeri hedef ayrımı gözetilmedi. İsrail'in planlarının tersine Hizbullah, Lübnan halkı nezdinde toplumsal meşruiyetini ve güvenilirliğini artırdı.²⁸ Yapmış olduğu saldırılar İsrail'in uluslararası arenadaki imajına da önemli ölçüde zarar verdi.

İsrail Açısından Hesapta Olmayan Sonuçlar

*"Hizbullah'ın oyunun kurallarını bozacağını bekliyorduk. Bu örgütün hakkından gelmeye niyetliyiz"*²⁹.

İsrail'in iki askerin kaçırılmasının ardından Lübnan'a karşı başlattığı ve 14 Ağustos'ta sona eren operasyon, bu askerleri kurtarma çabasından çok daha derin anlamlar ifade etmektedir. Bu çatışmayla İsrail gücünün sınırlarını denedi ve Hizbullah direnişi karşısında beklemediği bir sonuç aldı. Hizbullah roket ve füzelerinin menzili altında olduğunu ve Hizbullah'ın bu silahları kullanabileceğinin farkına vardı³⁰. Hizbullah'ın İsrail semalarında insansız keşif uçağı uçurması³¹ ise İsrail güvenlik güçlerinde şok etkisi yaratmıştır.

²⁸ Kevin Peraino, "Winning Hearts and Minds; The new war in Lebanon is a propaganda battle- and Hizbullah is coming out on top. Some tips from a master", *Newsweek*, October 2, 2006.

²⁹ İsrail'in Savunma Bakanı Peretz'in İsrail'in kuzeyindeki Hayfa kentine füzelerin düşmesinden sonra yaptığı açıklama, "Hizbullah'ın hakkından geleceğiz", 14 Temmuz 2006, http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&HID= 1&haberID =201159

³⁰ Hizbullah'ın Hayfa'yı vurmasının İsraili askeri yetkililerde yarattığı şaşkınlık ve verilen kayıplar, İsrail'in Hizbullah'ın askeri gücü konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını gösterdi.

³¹ İran yapımı insansız keşif uçağı Eabil daha önce iki kere daha Kasım 2004 ve Nisan 2005 tarihlerinde İsrail radarlarınınca tespit edilmişti. Ancak Ağustos 2006'da uçurulan uçak İsrail savaş uçakları tarafından vurulmuştur. "Hezbollah UAV Shot Down", *Airforcemonthly*, 23 October 75.

Yıkımın karşısında, Lübnanlılar arasında Hizbullah'a verilen desteğin ve yeni katılımların azalacağı düşünülüyordu. İsrail, Gazze ve Lübnan'dan Hamas veya Hizbullah direnişi karşısında zayıf kaldığı için çekilmediğini, güvenliği açısından tehdit oluşturlarsa bu bölgelerde varolabileceğini göstermek istiyordu. 17 Temmuz 2006'da Knesset'te bir konuşma yapan Başbakan Ehud Olmert, askeri operasyonu sona erdirmeye şartlarını şöyle sıraladı³²:

- Kaçırılan askerlerin geri dönmesi
- Tam bir ateşkes sağlanması
- Lübnan ordusunun tüm Güney Lübnan'a yerleşmesi
- Hizbullah'ın silahsızlandırılması ve bölgeden çıkarılması
- BM Güvenlik Konseyinin 1559 sayılı kararının uygulanması

İsrail'in taleplerine baktığımızda aslında askerlerin kurtarılması İsrail için sembolik bir önemden daha fazlasını ifade etmiyor. *İsrail'in başından beri en güçlü ve gerçekçi argümanı Hizbullah'ın bölgedeki varlığını zayıflatmaktır.* Hizbullah üzerinden Suriye ve İran'a gözdağı vererek sağladıkları mühimmat desteğini kesmek ve bölgede kontrolü ele geçirmek de İsrail'in hedefleri arasındaydı. İsrail, İran nükleer bir güce dönüşmeden, bölgede bağlantılı olduğu Hizbullah'ın gücünü kırmak istemekteydi. İsraili yetkililer, böyle bir askeri operasyonun, Lübnan'ı sıkıştıracağını ve yıkımın önüne geçmek isteyen Lübnan içindeki ılımlıların desteğini sağlayacaklarını düşündüler. Ancak tam tersine savaş Hizbullah'a verilen desteği arttırdı; ülke içindeki ılımlıları radikalleştirdi.

Ayrıca, operasyonun iç politikadan kaynaklanan gerekçeleri de vardı. Hizbullah'a karşı tavizsiz politikası ile ülke içinde popülaritesi zayıf olan Olmert, İsrail'in güvenliğini ve çıkarlarını en iyi şekilde savunabileceğini ispatlama ve kamuoyunun güvenini kazanma çabasına girdi. Ancak İsrail'in hedeflerine ulaşmadan savaşa son vermek zorunda kalmış olması, kamuoyunun desteğinde değişmelere ve savaşın güçlü bir siyasi amacının ve güvenlik gerekçesinin olmadığı yönünde eleştirilere yol açtı.

İsrail mevcut hatalarına rağmen, bu savaşın kaybedeni de olmadı.³³ BM Güvenlik Konseyinin 1701 sayılı kararı³⁴ İsrail'in lehine ifadeler içermektedir.³⁵

³² Prime Minister Ehud Olmert's Address to the Knesset During the Conflict in the North, 17 Temmuz 2006, http://www.knesset.gov.il/docs/eng/olmertspeech2006_eng.htm

³³ Dov Waxman, "Between Victory and Defeat", s.29

³⁴ BM Güvenlik Konseyi 1701 sayılı kararının tam İngilizce metni için <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/465/03/PDF/N0646503.pdf?OpenElement>, Ayrıca Türkçe metin ve kapsamlı analizi için, Talha Köse, *SETA Lübnan Raporu: Lübnan'da İstikrar Arayışları*, Aralık 2006, Ankara. http://www.setav.org/document/SETA_LUBNAN_RAPORU.pdf

İsrail, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2004 yılında aldığı, Lübnan ordusunun güneyde konuşlanmasını, Lübnan'daki bütün milis örgütlerin dağıtılması, silahsızlandırılması ve Lübnan Hükümeti'nin ülkenin tümünü kontrol etmesini öngören 1559 sayılı kararın uygulanmadığını dile getirerek operasyonun gerekçesini güçlendirmeye çalışmıştı. Bu taleplerin BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 sayılı kararının metninde yer almış olması İsrail açısından bir kazanç sayılabilir. Ancak İsrail, kararın Lübnan Hükümeti veya kendisi tarafından hayata geçirilmesinin imkânsızlığının farkındadır. Hizbullah'ın Lübnan-İsrail sınırı ile Litani Nehri arasındaki alandan çıkarılması başarılı olsa bile Hizbullah'ın uzun roket menzilleri düşütüldüğünde bu İsrail için yeterli bir güvenlik sağlamayacaktır.

İsrail, bölgede konuşlanacak uluslararası Barış Gücü'nün hem Hizbullah'ın silahsızlandırılmasında etkin rol oynamasını ve Suriye ve İran'dan silah akışının önlenmesini, hem de ateş açma dâhil geniş yetkilere sahip olmasını talep etmiştir. Her ne kadar İsrail'in istekleri tam kabul görmese de bölgede Barış Gücü etkin bir rol oynar ve Hizbullah'ın silahsızlandırılmasını sağlarsa ya da en azından silah kullanmasını engelleyebilirse, *bu İsrail'in istediği güvenliği elde etmesi anlamına gelir*. Eğer bunu başaramaz ve Hizbullah saldırılarına devam ederse, bu durumda da İsrail yürüteceği sert askeri operasyonlar için gerekçeye ve uluslararası kamuoyu desteğine kavuşmuş olacaktır.

Hizbullah

"Dünyadaki hiçbir ordu, silahlarımızı ellerimizden bıraktıramaz. Milislerimiz, silahlarını, ancak İsrail tehdidi sona erdiğinde ve Lübnan hükümeti ülkeyi koruyacak kadar güçlendiğinde bırakır"³⁶

Bir kesim, Hizbullah'ın asker kaçırma operasyonunun sonuçları itibarıyla düşüncesizlik ve yanlış planlama eseri olduğunu belirtirken,³⁷ bir diğer

³⁵ Karar'ın Hizbullah'ı iki İsraili askeri koşulsuz olarak serbest bırakmaya çağırırken, İsrail'de tutuklu bulunan Lübnanlılar hakkında çözülmesi gereken "hassas bir konu" olarak tanımlama yapması İsrail lehine ayrımcı bir yaklaşımdır.

³⁶ Hizbullah lideri Nasrallah, *BBC News*, 22 Eylül 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5370038.stm

³⁷ Hizbullah Lideri Nasrallah da bu iddiaları teyit eder nitelikte açıklamalarda bulundu: "İsraili askerleri kaçırmanın, o dönemde, bu ölçüde bir savaşa yol açabileceğine yüzde bir bile ihtimal vermemiştik. Bana, "Bunun savaşa neden olacağını bilseydiniz yine de o emri verir miydiniz" diye sorsanız, cevabım "Kesinlikle hayır" olurdu." Hizbullah Lideri Hasan Nasrallah, "Hizbullah leader: we regret the two kidnappings that led to war with Israel", *The Guardian*, 28 Ağustos 2006, http://www.guardian.co.uk/syria/story/0,,1859755,00.html#article_continue; "Gerçekte bunu net bir şekilde söyleyeyim. İsrail'in bu operasyonu bize karşı büyük bir savaşa dönüştüreceğine dair bir karşılık beklemiyor-

kesim, Hizbullah'ı İran'ı nükleer kriz çerçevesinde sıkıştığı pozisyondan kurtarmak için Lübnanlıları tehlikeye atmakla suçluyor. Taraflar yıllar süren karşıtlıkları boyunca *esir değişimi mekanizmasının doğallığını benimsemişler*, karşı taraftan öldürdükleri cesetleri esir değişimlerinde bir koz olarak ellerinde tutmaya özen göstermişler, zamanı geldiğinde de gerekli pazarlıkları yaparak esir ve ceset değiştirmekten imtina etmemişlerdir. Hizbullah'ın 2004 esir değişiminde İsrail'in serbest bırakmayı reddettiği üç militanına işaret ederek 2006'yı "esirler yılı" olarak adlandırdığı hatırlandığında, sınır ötesi operasyonla İsraili iki askeri kaçırmayı sürpriz ya da spontane bir gelişme sayılmamalıdır.

Tablo 3. Geçmiş Esir Değişimleri

1967	6 Gün Savaşları sonunda İsrail, esir düşen ve cesetleri karşı tarafta bulunan az sayıdaki askeri karşılığında hapishanelerindeki 6708 Arap asker ve sivilini serbest bırakmıştır.
1985	Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin kaçırdığı üç İsraili askere karşılık 1150 Filistinli İsrail tarafından serbest bırakılmışlardır.
21 Eylül 1996	İki İsrail askerinin cesedi ve 17 Güney Lübnan ordusu askeri karşılığında 141 ceset ve 40 Hizbullah militanı Hizbullah'a verilmiştir.
29 Ocak 2004	Hizbullah'ın 2000 yılında gerçekleştirdiği bir operasyonda esir aldığı üç İsrail askerinin cesetleri ve daha sonra Beyrut'ta kaçırılan İsraili işadamı Elchanan Tenenbaum karşılığında 430'dan fazla Lübnanlı ve Filistinli militan İsrail tarafından serbest bırakılmıştır.

Hizbullah'ın 1701'i algılamasında bazı nüanslar bulunmaktadır. 1701 ile ortaya konan silahsızlandırma konusunu Hizbullah Lübnan ordusu ile bir karşıtlık olarak görmemekte, bu noktada Lübnan ordusunun güneyde konuşlanan unsurlarıyla geçmişten bu yana devam eden işbirliğine güvenmektedir. Lübnan ordusunun yüzde 40'a yakın bir kısmının Şiiler tarafından oluşturulması da örgütün bu yöndeki güvencelerini artırmaktadır. Öte yandan Lübnan Hükümeti'nin Temmuz 2005'te aldığı Hizbullah'ın "işgal altındaki Lübnan topraklarını bağımsızlaştırma hakkını tanıyan" kararı da örgüt tarafından bir güvence olarak görülmektedir.

duk.", Hizbullah yetkilisi Mahmut Komati, "Hezbollah says Israeli response a surprise", *USA Today*, 25 Temmuz 2006, <http://www.usatoday.com/news/world/2006-07-25-hezbollah-surprised.x.htm>

Bununla birlikte Hizbullah'ın silahlı kanadını feshetme ya da Lübnan ordusuna katılma yönündeki olumsuz görüşleri devam etmektedir. Hizbullah'ın açıktan kendisine karşı bir harekette bulunmadığı sürece UNIFIL'in işleyişine engel olmayacağı beklenmektedir. Hizbullah, silahlı militanlarının gözaltına alınmasını kabul etmiş olsa da, süreç içerisinde UNIFIL güçleriyle Hizbullah'ın silahlı gücü arasında bir gerilim olası gözükmemektedir.

Lübnan Hükümeti

Parçalı bir yapıya sahip olan Lübnan hükümeti son krizde oldukça zor durumda kaldı. Suriye yanlısı olmakla suçlanan ve özellikle Hariri suikastı sonrası popülaritesini yitiren Cumhurbaşkanı Emil Lahud, uzun bir süredir Marunî grupların da eleştirilerine maruz kalmaktaydı.

Başbakan Fuad Sinyora'nın *yedi maddelik plan önerisi* uluslararası arenada destek buldu ve 1701 sayılı kararın oluşmasında etkili oldu. Sinyora, krizin askeri sürecinde etkisiz kalmış olsa da diplomatik girişimlerinin ateşkes ve sonrası için etkili olduğu söylenebilir. Sinyora'nın yedi maddelik planı incelendiğinde bu planın ilgili uluslararası norm ve kararları temel aldığı görülmektedir. *Sinyora'nın başarısı Hizbullah dâhil olmak üzere Lübnan'daki grupların üzerinde uzlaştığı bir öneri metni oluşturmayı başarmıştı*. Türkiye dâhil birçok uluslararası aktör bu planı desteklediklerini belirttiler. 1701 sayılı karar uygulanabilirse bu, zaman içinde Lübnan hükümeti ve Başbakan Sinyora'yı güçlendirecektir.

İran ve Suriye'nin Konumu

İsrail'in Güney Lübnan'ı işgalinin, ABD ile birlikte muhtemel bir İran müdahalesi öncesinde örtülü bir temizlik operasyonu olduğu yönünde iddialar vardır. Hizbullah bu operasyon sonrası tekrar toparlanamayacak düzeyde zarar görmüş olsaydı, İran operasyonunu kolaylaştıran bir adım olabilirdi. Lübnan'ın güneyine uluslararası güç yerleştirilmesi ve İsrail'in bir tampon bölgeyle korunması İsrail'in arzu ettiği bir gelişmeydi. Bazı analistler ise bu gerginliğin İran'ın Hizbullah'ı el altından desteklemesi ve kışkırtması sonucu çıktığını iddia ettiler ve krizin sorumluluğunu İran'a yüklemeye çalıştılar.³⁸ Bu savaşın İran ile ABD arasında *örtülü savaş* (proxy war) olduğunu

³⁸Bill Samii, "Iran: Tehran Playing Key Role In Israel-Lebanon Crisis" , 17 Temmuz 2006, <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/07/541d7659-f99f-4559-8281-3949d4fa3af7.html>; Roxana Saberi, "Iran's stake in Lebanon crisis", *BBC News*, Tehran, 21 Temmuz 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5199184.stm; Iran and the

iddia etmek doğru değildir.³⁹ Hizbullah İran'dan yardım alıyor olmasına karşın müstakil bir örgüttür.

İran'ın kontrol altında tutulması ABD'nin bölgedeki hedefleri açısından hayattır. İran şu anda İslam dünyasında ABD'ye açıkça kafa tutabilen ve bunu da güçlü bir söylem haline getiren yegâne güçtür. İran'ın muhalif söyleminin geniş kapsamlı etkileri olacaktır.⁴⁰ *İran anti-Amerikancılık söylemi üzerinden İslam dünyasının liderliğini hedeflemektedir.* İran'ın muhalif söylemi ve ideolojisi ABD'nin Ortadoğu'yu yeniden organize etme girişimine bir tehdit olarak görünmektedir.

"Eğer İsrail karadan Lübnan'a girer ve sınırlarımıza yaklaşırsa eli kolu bağı beklemes savaşa dâhil oluruz"⁴¹

"İsrail'in Suriye'ye yönelik her türlü saldırısı, Suriye'den sert, doğrudan, sınırsız ve her yoldan karşılık görür"⁴²

Suriye'nin Lübnan içindeki etkinliği iç savaşı sona erdiren Taif Anlaşmasından (22 Ekim 1989) sonra pekişmiştir. Suriye önceleri Lübnan'da ve uluslararası kamuoyunda, ülkede istikrara katkıda bulunan bir unsur olarak algılanmıştır. Ancak bu konum Lübnan'ın iç siyasi yapısındaki gelişmelere paralel olarak değişime uğramıştır. Suriye daha sonraki süreçte Lübnan'daki demokratikleşmeyi engelleyen bir unsur olarak algılanmaya başlanmış ve Suriye'nin Batıyla ve özellikle ABD ile ilişkileri bozulmaya başlamıştır.

Son kriz, Suriye'nin kendini daha ciddi tehdit altında hissetmesine neden olmuştur. İsrail, İran'ın Hizbullah'a Suriye üzerinden silah ve maddi destek aktardığını iddia etmektedir. Bu açıdan Suriye, Lübnan sınırına uluslararası denetim gücü yerleştirilmesi talebinde bulunmuştur. Beşar Esad Suriye Lübnan sınırına uluslararası güçler yerleştirilmesine karşı olduğunu söylemiştir. İsrail ise buradan Hizbullah'a silah transferi yapıldığını iddia etmektedir.⁴³ İsrail, Lübnan'daki otorite-

Lebanon crisis, http://www.janes.com/security/international_security/news/jid/jid060724_1_n.shtml.

³⁹ Graham E. Fuller, "The Hizballah-Iran Connection",

⁴⁰ Talha Köse, "İran Nükleer Krizi: Diplomasinin İmkanlarını Yeniden Düşünmek", ss.32-76. *SETA İran Raporu*, Gökhan Çetinsaya, & Talha Köse, SETA, Temmuz 2006, Ankara.

⁴¹ Suriye Enformasyon Bakanı Muhsin Bilal, 1 Ağustos 2006, <http://english.aljazeera.net/news/archive/archive?ArchiveId=24692>

⁴² Suriye Enformasyon Bakanı Muhsin Bilal, *CBS News*, 16 Temmuz 2006, <http://www.cbsnews.com/stories/2006/07/16/world/main1807191.shtml>

⁴³ "Syria's Assad: No one can stop Hezbollah weapons smuggling", *Haaretz*, 02 Ekim 2006; "Israel rejects Syria's arms embargo pledge", 2 Eylül 2006,

te boşluğunun doldurulması gerektiğini, aksi halde İran ve Şif cephesinin bu boşluğu dolduracağını ileri sürmektedir.

İran ve Suriye, ABD ve Avrupalı devletler tarafından Lübnan'da istikrarın sağlanması konusunda potansiyel oyunbozanlar olarak görülmektedir. Lübnan'da devlet yapısının zayıf kalması ve İsrail'in işgal ve müdahalelerinin devam etmesi, bu iki aktörün Lübnan'daki etkinliğinin çeşitli kanallardan sürmesine olanak sağlamaktadır. Ortadoğu'daki Amerikan ve İsrail operasyonları, İran ve Suriye'nin kendilerini güvensiz hissetmelerine neden olmaktadır. İran ve Suriye yönetimleri kendilerini ABD ve İsrail tehdidi altında hissetmeye devam ettikleri sürece, bölgesel istikrarı bozmaya yönelik faaliyetlerini sürdürmeye devam edeceklerdir. İran ve Suriye bu güvensizlik hissini Amerikan ve İsrail çıkarlarına karşıt örgütlere destek vererek bertaraf etmeye çalışmaktadırlar.

Hizbullah'ın ortadan kaldırılması İsrail ve ABD açısından sorunu çözmeyecek, bölgedeki düşmanlıklar ve problemler devam ettikçe yeni örgütler ve milis güçler ortaya çıkacaktır. Birbirini besleyen bu güvensizlik dalgası tehditler yoluyla aşılamaz. *Karşılıklı güven tesisini sağlamak için en azından tarafların birbirlerini tanıması ve samimi bir diyalog sürecinin başlaması elzemdir.* Lübnan ile İsrail arasında barış sözkonusu olacaksa, bunun Suriye denklem dışında bırakılarak gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

İran ve Suriye'nin tehdit edilmek yerine bölgesel diyalog forumlarına katılmalarını sağlamak uzun vadede etkili olacaktır. Böyle bir girişim iki tarafta da ılımlı siyasetçi ve kitlelerin daha etkin ve meşru hale gelmesine yardımcı olacaktır. Çatışma ve gerginlik senaryoları şiddet yanlısı aşırı uçların siyasette daha etkin hale gelmesine neden olacaktır. Güven tesisi ve diyalog başlatma konusunda, çatışan tarafların tümünün meşru kabul ettiği üçüncül taraflar etkin rol alabilir.

ABD

ABD'nin son krizdeki rolü çok tartışıldı.⁴⁴ Daha önce "İsrail'in hamisi" ve "Lübnan-İsrail çekişmesinde hep İsrail'den yana" olarak algılanan

<http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2006/09/02/wmid02.xml>;
"Assad rejects forces on Syrian border", *The Jerusalem Post*, 22 Ağustos 2006,
<http://www.jpost.com/servlet/Satellite?pagename=JPost%2FJPArticle%2FShowFull&cid=1154525925901>.

⁴⁴ Seymour M. Hersh, "Watching Lebanon: Washington's interests in Israel's war", *The New Yorker Fact*, 14 Ağustos 2006; Muqtedar Khan, "Middle East Crisis: Is the

Amerika, bu son kriz çerçevesinde “İsrail’i yönlendiren” ve “kendi hesabını İsrail’e gördürten” bir aktör olarak algılanmıştır. Özellikle Amerika’nın Ortadoğu’daki operasyonlarına kuşkuyla bakanlar, İsrail’in asker kaçırmaya orantısız tepki vermesinin Amerika’nın bölgesel hesaplarıyla ilintili olduğunu iddia ettiler. Amerikan Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice’ın savaşın devam ettiği esnada “yeni bir Ortadoğu oluşturulması için mevcut savaşın devam etmesi gereklidir⁴⁵” mealindeki açıklamaları da Amerika’nın bu krizde üçüncül bir taraf olmaktan ziyade aktif bir taraf olduğu algısını güçlendirmiştir. Operasyonun en hararetli anlarında, ABD’nin ateşkese karşı çıkarak İsrail’e mühimmat sevketmesi bu iddiaları teyit eder nitelikteydi.⁴⁶

ABD’ye göre Hizbullah ve Hamas terör örgütleridir ve ABD’nin teröre karşı küresel savaşı çerçevesinde bu örgütlerle mücadele etmek Amerika’nın görevi ve sorumluluğudur. Bu örgütlerin dış desteğini kesmek ve bunlara karşı silahlı mücadelede bulunmak Amerika açısından önem arz etmektedir. ABD öteden beri bu konuda İsrail’e destek vermektedir. *Amerika’nın en büyük kaygısı kitle imha silahlarının söz konusu devletler yoluyla bu örgütlerin eline geçmesidir.*

Amerika’nın Hizbullah’a karşı unutmadığı diğer bir hesabı da Ekim 1983’de Çok Uluslu Güç (MNF) bünyesindeki Amerikan deniz piyadeleri karargâhına yapılan saldırıdır. Bu saldırıda 241 Amerikan deniz piyadesi hayatını kaybetmiş ve ABD bu saldırı sonrası apar topar Lübnan’ı terk etmiştir. Bundan dolayı Amerikan kamuoyunda Hizbullah’a karşı duyulan bir öfke mevcuttur.

Amerika, Lübnan’da yaşanan istikrarsızlığın bölgedeki rakipleri İran ve Suriye’nin işine yaramakta olduğunu farkındadır. Bu nedenle bağımsız ve demokratik merkezi Lübnan Hükümeti’nin güçlenerek milis güçleri tasfiye etmesini istemektedir. Amerika’nın İsrail’e koşulsuz destek verdiği görüntüsü diğer bölge aktörlerini tedirgin etmektedir. Amerika’nın bölgede daha yapıcı roller oynayabilmesi için İsrail’e verdiği destek politikasını gözden geçirmesi ve diğer aktörlerle diplomatik seçeneklere kapı aralaması ge-

U.S. Part of the Problem?”, *The Daily Star*, 31 Temmuz 2006; Jim Muir, “Washington risks a wider conflict”, *BBC News*, 28 Temmuz 2006, http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/middle_east/5223210.stm.

⁴⁵“Yeni bir Ortadoğu için zaman geldi, bu konuda başarılı olcağımız buna karşı çıkanlar başarı olamayacaklardır” dedi. “Rice regrets Mid-East suffering”, *BBC News*, 25 July 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5212158.stm

⁴⁶ Edith M. Lederer, “Lebanon: U.S. Blocking Call for Cease-Fire”, *CBSNews*, 16 Temmuz 2006, <http://www.cbsnews.com/stories/2006/07/16/ap/world/mainD8ISQFU00.shtml> ; “Mideast talks fail to reach cease-fire agreement”, *CNN*, 26 Temmuz 2006, <http://www.cnn.com/2006/WORLD/meast/07/26/mideast.romeconf/index.html>

rekmetedir. Amerika İran, Suriye, Hamas ve Hizbullah'a karşı gerginlik politikasını sürdürebilir; ancak bu politikanın özellikle Irak savaşı nedeniyle zaten sıkıntıda ki konumuna olumlu katkısı olmayacaktır.

Arap Rejimleri

Bu operasyon esnasında Beyrut'un bombalanmasına tepkileri sönük kalan Arap rejimleri de kendi halkları nezdinde meşruiyet kaybına uğradılar. *Hizbullah ile birlikte Şiîliğin bir direniş ideolojisi haline gelerek İslam dünyasında popülerleşmeye başlamasının, kendi rejimlerini de sarsabileceğinin farkında olan Arap rejimleri Lübnan'daki gelişmelere mesafeli durdular.* Lübnan, Irak ve Filistin'de sürmekte olan çatışmaların iç savaşa dönmesinin Ortadoğu'nun tümünü sarsacağını dile getirdiler.⁴⁷

Arap Birliği'nin 15 Temmuz'da Kahire'de yapılan olağanüstü toplantısında Suudi Kralı Abdullah ve Dışişleri Bakanı Prens Suud el-Faysal, son krizden Hizbullah'ı ve arkasındaki güçleri sorumlu tuttular. Mısır, Ürdün, Kuveyt, Irak, Filistin, BAE ve Bahreynli delegeler Hizbullah'ı sorumsuzlukla suçlarken Suriye bu karara katılmadı.⁴⁸ İran liderliğinde oluşmaya başlayan, Suriye, İran, Güney Irak ve Hizbullah'tan oluşan Şiî blok bölgedeki diğer Arap rejimlerini kaygılandırmaya başladı. Öte yandan *direniş örgütlerinin genç Araplar arasında popülerlik kazanması Ortadoğu'daki rejimleri endişeye sevketti.*⁴⁹ Lübnanlı sivillerin durumuyla ilgili kaygılarını hemen tüm taraflar ifade etti ve Kana katliamını kınadılar, ama Hizbullah'ı eleştirmekten de geri durmadılar.⁵⁰ Suudi Arabistan ve Kuveyt, Lübnan'ın yeniden inşası için maddi yardım taahhüdünde bulundular.

AB

⁴⁷ "Jordan's king warns of civil wars", *BBC News*, 27 Kasım 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6186624.stm; "Jordan's King Abdullah warns of Mid East breakdown", 27 Kasım 2006, <http://www.abc.net.au/am/content/2006/s1798064.htm>.

⁴⁸ Hassan M. Fattah, "Militia Rebuked by Some Arab Countries", *The New York Times*, July 17, 2006; "Arab League Split on Support for Hezbollah", *Guardian Unlimited*, July 15, 2006, <http://www.guardian.co.uk/world/latest/story/0,,5953445,00.html>.

⁴⁹ Graham Fuller'e göre Ortadoğu'daki liderleri asıl tedirgin eden Şiilik değil muhtemel bir değişim dalgasıdır. Graham e Fuller, *The Hizballah Iran Connection*, pp:144-145.

⁵⁰ Bu Krizin Ortadoğu'da "ılımlı" ve "radikal" unsurlarla daha mesafeli hale getirdiğini savunan Dov Waxman, Hizbullah'a tavrı koyan "ılımlı" Arap aktörlerin İsrail'le yakınlaşabileceğini, bunun da İsrail açısından bir kazanç sayılabileceğini iddia etmektedir, Dov Waxman, "Between Victory and Defeat," pp:35-37

Avrupa Birliği, dünya krizlerine sadece cılızca ses çıkarabilen bir aktör görüntüsü çizmektedir. Güvenliğini NATO'ya endeksleyen ve dış politika açısından kendi içindeki fikir ayrılıklarını aşamayan AB, dünya siyasetinde pasif bir role razı görünmektedir. *Avrupalı liderler ABD'nin terörle mücadele yöntemlerini ve Ortadoğu'da İsrail'e çok yakın pozisyonunu eleştirilmektedirler*, ancak dünyanın muhtelif yerlerindeki çatışmalara ve insani krizlere müdahale konusunda Amerika'nın öncülüğüne bağımlı durumdadırlar. Avrupalı devletler özellikle terörle mücadele konusunda ABD ile aynı yaklaşıma sahip değiller. Hizbullah ve Hamas gibi örgütleri el-Kaide'den ayıran Avrupa, bu örgütlerle diyalogun sürdürülmesi gerektiğini savunmaktadır.

Bu kriz Avrupalı devletler açısından uyandırıcı olmuştur. Fransa, İtalya, Almanya, İspanya, İsveç, İngiltere gibi ülkeler UNIFIL'e askeri ve iktisadi yardım konusunda önemli inisiyatifler almışlardır. Avrupalıların muhtemel çatışmalarda kayıp vermeleri farklı misyonlarda rol almaları konusunda caydırıcı nitelikte olabilir. Öte yandan Barış Gücü misyonunda başarılı bir sınav verebilirlerse, Ortadoğu Barış Süreci'nin geleceğine dair daha aktif ve yapıcı roller oynayabilirler.

Lübnan Krizi Yeni Ortadoğu'nun Doğum Sancısı mı Yoksa Amerikan Hegemonyasının Sonunun İlanı mıydı?

Amerika'nın dış politika yapım sürecine etkide bulunan önemli düşünce kuruluşlarından *Council on Foreign Relations*'ın başkanı Richard N Haas, *Foreign Affairs* Dergisi'nin Kasım/Aralık 2006 tarihli sayısında "The New Middle East"⁵¹ (Yeni Ortadoğu) başlıklı bir makale yayımladı. Haas, makalesinde Ortadoğu'da Soğuk Savaş sonrası şekillenen Amerikan hegemonyasının sona erdiğini ve bölgede yeni bir döneme girildiğini vurgulamakta.⁵² Irak işgalinin mimarlarından Savunma Bakanı Donald Rumsfeld ara seçim hezimetinin ardından istifa etmek zorunda kaldı. Irak başta olmak üzere Amerika'nın Ortadoğu politikasında köklü değişiklikler önümüzdeki

⁵¹Richard N Haas, "The New Middle East", *Foreign Affairs*, November/ December 2006, Vol 85 (6)

⁵² Irak işgalindeki başarısızlık, İran nükleer gerginliğinde Amerika'nın başarısız bir politika yürütmesi, Filistin-İsrail barış sürecinin sona ererek sorununun derinleşmeye başlaması ve son olarak İsrail'in Lübnan'ı işgali ve Hizbullah'ın etkin bir bölgesel aktör olarak ön plana çıkmaya başlaması Amerikan hegemonyasının sonuna geldiğinin belirtileridir. Talha Köse, "Ortadoğu'da Kriz ve Değişim: Amerikan Hegemonyasından Güçler Dengesine Geçiş", 7 Aralık 2006, http://www.setav.org/index.php?option=com_content&task=view&id=193&Itemid=29

dönemde gündeme gelebilir. Etnik ve mezhepsel yapısı nedeniyle Irak'ı andıran; Hizbullah'ın bağlantıları nedeniyle İran ve Suriye ile yakından ilintili olan ve Filistin-İsrail sorunuyla yakın bağlantısı olan Lübnan'da işlerin Amerika ve İsrail'in beklentileri doğrultusunda gitmemesi bu değişimin önemli bir habercisiydi.

Haas ve diğer başka Amerikalı analistler tarafından ortaya konulan yeni Ortadoğu projeksiyonunun Amerikan çıkarları açısından pek iyimser olduğu söylenemez. Ortadoğu siyasetinde, bundan sonra tek bir hegemonik gücün hâkim olduğu, baskıya dayalı bir istikrardan ziyade çok daha ince ve esnek bir güçler dengesi dönemi beklenmekte. Amerika'nın bölgeye dair siyasetinin rengini neo-conservative değil, neo-realist bir strateji alacaktır. Bu denge içerisinde ABD halen en etkin güç olma konumunu sürdürecektir, ancak askeri yöntemler ve baskı politikasının yerini çeşitli aktörlerin değişik düzeylerde dâhil olduğu diplomatik yönü ağır basan realist bir mücadele olacaktır.⁵³

Bu değişimlerden, Türkiye de dâhil olmak üzere, tüm bölge ülkeleri etkilenecektir. Bu dönemde ittifaklar, değişen çıkarlar ve oluşan karşı ittifaklar nedeniyle çok daha esnek olacaktır. *İdeolojik birlikteliklerin yerini çıkar merkezli hesaplar alacaktır.* Etnik ve mezhepsel ayrımların bu dönemde daha merkezî bir rol oynaması beklenmektedir. Ortadoğu'nun geleceğinde yabancı unsurların daha az rol alması ve bölgesel aktörlerin daha etkin bir rol oynaması beklenmektedir. Bu aktörlerin, modern ulus-devletler değil, bölgedeki devlet sınırlarını aşan etnik veya mezhep temelli ve dış desteğe bağımlı aktörler olmaları kuvvetle muhtemeldir. Lübnan, Filistin ve Irak gibi güçlü merkezi devlet yapılarının olmadığı ortamlarda Hizbullah, Hamas gibi örgütler ve etnik/mezhepsel gruplar önümüzdeki süreçte daha fazla rol oynayacaklardır. Siyasi merkez ile çevre unsurların, merkeze bağlanma süreci Avrupa tarihinde uzun bir zaman zarfında gerçekleşebilmiştir. Benzeri bir sürecin Ortadoğu'da hızlı bir şekilde yaşanacağını beklemek fazla iyimserdir.

Soğuk Savaş döneminin denge koşullarında ve Amerikan hegemonyasının yaşandığı dönemde Ortadoğu'da, baskıya dayalı da olsa, nispeten daha istikrarlı bir dönem yaşanmıştır. Ancak bugün, etnik ve mezhepsel ayrımların ortaya koyduğu merkezkaç kuvvetini dengeleyecek başka unsurlar henüz ortaya çıkmış değildir. Bu aşamada, belki de tek toparlayıcı faktör Ortadoğu halklarının on yıllardır savaştan, çatışmalardan ve diktatör rejimlerden bıkmış oldukları gerçeğidir.

⁵³ Ibid

Lübnan kriziyle Ortadoğu'da bir süredir oluşmaya başlayan cepheleşme daha da belirgin hale gelmiştir. ABD, İsrail ve Kuzey Irak Kürt bölgesinde oluşan “Yeni Ortadoğu Cephesi”ne karşı; Suriye, İran, Hizbullah ve Hamas’tan oluşan “Direniş Cephesi” belirginleşmiştir⁵⁴. Amerika’nın şu aşamadaki asıl kaygısı bu mücadelenin İran tarafından yönlendirilir hale gelme olasılığıdır. Bu nedenle ABD’nin, İran’ı dengeleyici diğer bölgesel aktörlerle çok daha sıkı ilişki içinde olması gerekmektedir. Bu tabloda diğer önemli konu ise oluşmaya başlayan üçüncü cephe, Ürdün, Mısır, Suudi Arabistan ve Körfez Emirliklerinden müteşekkil “İlimli Sünni Blok”tur. Türkiye’nin de bu blok içinde yer alması Amerika tarafından arzulanan bir gelişmedir. Türkiye şüphesiz askerî, siyasî ve iktisadî açıdan en etkili aktörlerden biri olmaya devam edecektir.

Tablo 1. Ortadoğu’da Cepheleşme				
“Yeni Ortadoğu” Cephesi		Direniş Cephesi	İlimli Blok	Sünni
İsrail		İran	Mısır	
ABD		Suriye	Suudi	Ara-
Kuzey Irak		Hamas	bistan	
Kürt Rejimi		Hizbullah	Ürdün	
		İraklı Sün- niler (Yemen)	Körfez Emir- likleri	
*İraklı Şiiilerin bu bloklaşmadaki yeri henüz belirsizdir.				

Lübnan Denklemine Türkiye’nin Rolü

Ortadoğu’da barış ve istikrara dayanan bütüncül bir yapının kurulması ve cepheleşmelerin önüne geçilmesi Türkiye’nin menfaatindedir. Türkiye, Lübnan’a dair strateji belirlerken bu genel tablo içinde kendine dayatılan bir rolü kabullenmekten kaçınmalıdır. Başta diplomatik girişimler ve arabuluculuk olmak üzere bölgenin genelinde barış ve istikrara katkıda bulunacak hamleler Türkiye’nin yalnızca sorumluluğu değil, aynı zamanda kendi güvenliği açısından da bir zorunluluktur.⁵⁵ Ortadoğu’daki tüm meselelerin birbirleriyle bağlantılı olduğunu anlamak için daha fazla krizin yaşanmasına ihtiyaç yoktur. Hamas ile İsrail’in yaşadığı gerginliğin Lübnan’da savaşa

⁵⁴ Talha Köse “Lübnan Fırtınası Dinerken Geride Kalanlar,” 15 Ağustos 2006, http://www.setav.org/index.php?option=com_content&task=view&id=170&Itemid=29

⁵⁵ Talha Köse, “Barış Gücü ve Yeni Ortadoğu Tasarımları”, Anlayış, Eylül 2006, ss. 58-59.

dönüşmesi veya Lübnan'daki savaşa paralel olarak Irak'taki Şîî-Sünnî gerginliğinin şiddetlenmesi bunun göstergeleridir

Türkiye'nin Lübnan'a barış gücü birliği göndermesi gündeme geldiğinde konunun Türkiye gündeminde tartışılma biçimi kısa vadeli bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Basit çıkar maliyet hesabı üzerinden Türkiye'nin bu süreçten ne elde edip ne kaybedeceğinin hipotetik bir dökümü yapılmamıştır. Türkiye'nin Lübnan'a Barış Gücü askeri gönderme karşılığında Kıbrıs ve PKK konularında bazı kazanımlar elde edebileceği, "Ortadoğu Dörtlüsü"nü⁵⁶ beşincisi olarak Ortadoğu sürecine daha aktif bir şekilde eklemlebileceği öngörülmektedir. Türkiye'nin Ortadoğu coğrafyasındaki stratejik avantajının İran tarafından ele geçirilmesini önlemek için böyle bir görevde yer alması gerektiğini savunanlar da mevcuttur. Politikayı sadece stratejik ve maddi çıkar hesabı üzerinden anlamaya çalışan bu yaklaşım *Türkiye'nin tarihsel, bölgesel ve kültürel derinliğini göz ardı ederek* kısa vadeli hesap yapmaktadır. Türkiye'nin daha etkin bir bölgesel aktör olmak için bu gibi durumlarda etkin rol alması gerektiği konusunda bir tereddüt yoktur. Asıl soru işareti bu müdahalenin Türkiye'nin çıkarları açısından olumlu sonuçlar doğurabilmesi için şartların uygun olup olmadığıdır.⁵⁷

Diğer bir yaklaşım ise, meselenin boyutlarını yeterince tartışmadan tamamen ideolojik ve hamasî bir şekilde konuyu değerlendirmektedir. Bu bakış açısında Barış Gücü misyonunun ve Türkiye'nin bu konudaki muhtemel katkıları ve edinebileceği olumlu deneyimler yeterince irdelenmemektedir. Türkiye'nin bu güce katkıda bulunmak gibi herhangi bir zorunluluğu yoktur ve bu işin riski oldukça fazladır. Fakat bu ve benzeri görevler önümüzdeki dönemde de Türk kamuoyunun gündemine gelecektir. Türkiye'nin Lübnan'a Barış Gücü birlikleri göndermesi konusunda Lübnan içerisindeki tüm ilgili aktörlerin istekli olduğu görüntüsü mevcuttur. Dışişlerini rahatlatan etkenlerin başında da bu gelmektedir.

Türk Dışişleri bir süredir takip etmekte olduğu etkin ve yapıcı dış politika yaklaşımı çerçevesinde bölgesel sorunlara önem veren bir aktör konumundadır. Bu görevler aynı zamanda Türkiye'nin uluslararası kurumlara ve kamuoyuna karşı olan sorumlulukları kapsamındadır. Önümüzdeki yıllarda da Ortadoğu, Balkanlar, Kafkasya ve dünyanın diğer bölgelerinde Barış Gücü rolleri Türkiye'nin gündemine gelecektir. *Bölgesel barış ve istikrarın sağlanması konusunda* şartlar uygunsa Türkiye'nin katkıda bulunması aynı zamanda kendi menfaatinedir.

⁵⁶ AB, ABD, BM ve Rusya'dan müteşekkil dörtlü

⁵⁷ Ibid

Türkiye'nin katkısının İsrail'in sınırını korumak veya Hizbullah'ı silahlılandırmak olmaması gerektiği konusunda Türk kamuoyunda görüş ortaklığı vardır. *Türkiye 2009 yılında BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine adaydır* ve bu gibi görevlerdeki katkıları Türkiye'nin pozisyonunu güçlendirecektir. Uluslararası örgütlerin ve süreçlerin dışında kalınarak sistemin olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunmak mümkün değildir. Türkiye, Ortadoğu'daki çarpıklıklar ve çatışma süreçlerine bu süreçlerin dışında kalarak etki edemez. Bununla birlikte kendi özgün katkısını ve yaklaşımını belirlemeden bu süreçte yer alması Türkiye'ye sadece bir risk ve maliyet getirecektir.⁵⁸ Ortadoğu'nun genelindeki diğer gelişmeler Lübnan'ı da yakından etkileyecektir. Türkiye için cevaplandırılması gereken soru şudur: "Güney Lübnan'a Barış Gücü birliği yollamak, geleceğe yönelik Ortadoğu tasarımlarında Türkiye açısından anlamlı bir yere oturmakta mıdır; yoksa Türkiye başka tasarımlarda kendisi için biçilen bir pozisyona mı itilmektedir?" Bu genel denklemde Türkiye'nin pozisyonu netleşmeden Barış Gücü'ndeki rolü bir anlam ifade etmemektedir.

BM'nin 1701 Sayılı Kararı Lübnan'a İstikrar Getirebilecek mi?

1701 sayılı kararlar Lübnan ordusunun ve devletinin Lübnan'ın tümü üzerinde egemenlik sağlaması ve bunu uluslararası aktörlerin yardımıyla yapması öngörülmektedir. Bununla hem milis güçlerin tasfiyesi, hem de İran ve Suriye gibi diğer bölge ülkelerinin Lübnan üzerindeki etkinliğinin azaltılması beklenmektedir. Genişletilmiş UNIFIL'in sınır güvenliği, insani yardım, ateşkesin denetlenmesi, sınır ihlallerini ve silahlı güçlerin tasfiyesini denetlemek gibi kapsamlı bir görev tanımı vardır. *İsrail veya Hizbullah'ın ihlalleri söz konusu olursa bu konuda ne gibi somut tedbirler alınacağına dair raporda bir öngörü yer almamaktadır.* Daha önceki Barış Gücü deneyimleri de göz önünde bulundurulduğunda bu noktanın muğlak bırakılması önemli bir eksikliklerdir. 1701 sayılı karar aynı zamanda Lübnan başbakanı Sinyora'nın 7 maddelik planını benimsemiştir. Taif Anlaşması'na ve Güvenlik Konseyi'nin 1559 (2004) ve 1680⁵⁹ (2006) sayılı kararlarına bağlı kalınmıştır. Bu açıdan kapsamlı bir metin olan 1701 sayılı karar olumlu yönlerine rağmen çeşitli eksiklikler ve tartışmalı bazı noktalar içermektedir.

Karar İsrail'i saldırı içerikli askeri operasyonlarına son vermeye çağırırken, Hizbullah'ın her türlü saldırıyı durdurmasını istemektedir. *Bunun anlamı, ileride İsrail'in "savunma gerekçesi" ile yapacağı askeri operas-*

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ http://www.un.org/Docs/sc/uns_c_resolutions06.htm

yonların önünde bir engel olmamasıdır. Başka bir sorunlu nokta ise Lübnan Hükümeti'nin tek otorite haline gelmesi ve başka hiçbir silahlı otoritenin kabul edilmemesidir. Bunu Lübnan Hükümeti'nin sağlamasının çok zor olduğu başından beri ifade edilmektedir. Dolayısıyla bu konunun sorun yaratacağı açıktır. Son olarak karar, Hizbullah'ın direniş gücü olarak meşruiyetini dayandırdığı Şebaa çiftliklerinin işgali konusunda da bir çözüm sunmamaktadır. Bu şartlarda Hizbullah'ın silahlı mücadelesi devam edecek ve İsrail "savunma" hakkını her an kullanabilecektir. İsrail Lübnan'daki BM Barış Gücü UNIFIL'in konuşlanmasına paralel olarak, geri çekilme sürecini 7 Kasım 2006 tarihinde tamamlamıştır.⁶⁰ Ancak bu hiçbir taraf için barışın sağlandığı anlamına gelmemektedir.

Konuya ilişkin alınan tüm kararlara rağmen ateşkes pamuk ipliğine bağlıdır. İsrail, Lübnan ordusunun ve BM'nin görevini yerine getirmemesi durumunda, Lübnan'a tekrar müdahil olma hakkını saklı tuttuğunu açıklamıştır. Aslında 1701 sayılı karar prensipte İsrail'in çatışma öncesi hedeflediği şartları sağlayan bir metindir.⁶¹ *Kararın, İsrail'e saldırı durumunda veya kendisini tehdit altında hissetmesi halinde "saldırı hakkı"nı tanıması çelişkili bir tutumdur.* Saldırı veya tehdidin İsrail tarafından tanımlanması, İsrail'in istediği zaman istediği müdahaleyi yapma hakkını saklı tutar. Böyle ucu açık bir hak hiçbir aktöre verilemez.

Kararda İsrail'in işgal altında tuttuğu *Şebaa Çiftlikleri*'nden çekilmesi konusunda herhangi bir plan yer almamıştır. Bu konunun çözümü İsrail ve Suriye arasında yapılabilecek muhtemel bir anlaşmaya ertelenmiştir. Lübnan ile Suriye bu konuda uzlaşabilirlerse, *İsrail ile Lübnan hükümeti Şebaa Çiftlikleri'nin Lübnan'a devri konusunda daha somut adım atabilirler.* Bu konunun çözümlenememesi tarafların birbirlerinin sınırlarını ihlal etmelerine meşruiyet zemini sağlamaktadır. Şebaa Çiftlikleri'nin en azından taraflar arasında çözüm bulunana kadar BM yönetimine devri, kısa vadedeki sınır gerginliklerini azaltacak ve barış için bir jest olacaktır.

Esir değişimi konusu ve asker kaçırma eylemleri bölgede önemli bir belirsizlik unsurudur ve son krizde görüldüğü gibi her an geniş kapsamlı çatışmalar için ateşleyici olmaya devam edecektir. Uluslararası örgütler ara-

⁶⁰UNIFIL Basın Bildirisi: "IDF withdraws from most of the surrounding area of Ghajar village this afternoon", 7 Kasım 2006; <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unifil>.

⁶¹ Abraham D. Sofaer, "Solution and Resolution", *The Wall Street Journal*, 16 Ağustos 2006.

cılığıyla taraflar arasında bir *esir değişimi rejimi* üzerinde uzlaşılabilir. Bu sayede önemli bir belirsizlik unsuru ortadan kaldırılmış olur.

Sınır ve hava sahası ihlalleri durumunda ne yapılacağı konusunda nihai bir çözüm getirilmemiştir. İsrail Savunma Bakanı tehditler devam ettiği sürece Lübnan üzerindeki denetim uçuşlarına devam edeceklerini açıklamıştır. Bu, Lübnan'ın egemenlik haklarının ihlalidir. Bu tarz girişimler Lübnan devletine ve ordusuna olan güveni azaltmakta ve Hizbullah'ın iddialarını haklı çıkarmaktadır. BM'nin hava sahası ve sınır ihlallerini denetleme konusunda daha etkin bir tavır sergilemesi gerekmektedir.

Hizbullah'ı kimin silahsızlandıracağı konusu netlik kazanmamıştır. Lübnan ordusu sözcüsü Hizbullah'ı silahsızlandırmayı düşünmediklerini açıklamıştır. İsrail ise Litani Nehri ile sınır arasındaki bölgede silahsızlandırma görevinin ve sorumluluğunun BM Gücünde olduğunu ileri sürmektedir. UNIFIL Komutanı General Alain Pellegrini ise UNIFIL'in düşmanca faaliyetlerle karşılaşması halinde güç kullanacağını belirtmiştir. Ancak, Hizbullah'ı silahsızlandırma konusunda ne gibi bir tavır sergileyeceklerine dair somut bir açıklama getirmemiştir. Ayrıca bazı durumlarda meşru savunmanın da ötesine geçip silaha başvurabileceklerini, Lübnan ordusu yetersiz kalırsa veya silah girişini engellemekten kaçınırsa, ülkeye silah sokmaya çalışanlara müdahale edileceğini ve silahlara el konulacağını açıklamıştır. *Hizbullah'ı kimin silahsızlandıracağı konusunun belirsiz bırakılması* daha sonra çok daha ciddi sonuçlara neden olabilir.

Lübnan'da İstikrar İçin Türkiye ve UNIFIL'e Destek Veren Uluslararası Aktörlerin Dikkate Alması Gereken Hassas Konular

Türkiye'nin Lübnan'a Barış Gücü askeri göndermesiyle ilgili kaygıları gidermek için açıklamalarda bulunan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan konuyla ilgili şu şartları öne sürmüştür⁶²:

- Türk birlikleri Hizbullah'ın silahsızlandırılmasında rol almayacak ve Hizbullah'la karşı karşıya gelmeyecektir.
- Türkiye ABD ve İsrail'in bölgedeki planlarında yer almazdır.
- Türkiye Lübnan halkına insani yardımda bulunacaktır.

⁶²“Erdoğan: Çatışmaya gitmiyoruz”, Radikal, 3 Eylül 2006, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197589> ,“Erdoğan: Askerimizi çekeriz”, Hürriyet, 2 Eylül 2006, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5020920.asp?top=1>.

- Bu şartlarda problem yaşanırca Türk askeri geri çekilecektir.
- Türkiye UNIFIL bünyesinde muharip güç olarak yer almayacaktır.

Bu şartların yerine getirilmesi Türkiye açısından önemlidir. Ancak bunun yanı sıra bölgeye ilişkin politikalar geliştirilirken şu temel noktalar da göz önünde bulundurulmalıdır:

Türkiye'nin Lübnan'da insani yardım ve altyapı inşası konusunda aktif olarak rol alması saldırıdan ağır yara alan bölge halklarına moral olacaktır. Ancak İsrail'in Türk askerleri tarafından korunuyor olduğu iddiası dahi Türkiye'nin bölgedeki tarihsel ve kültürel derinliğini ve sermayesini önemli ölçüde azaltabilir. Bu açıdan BM kararına ek olarak Filistin'in refahı ve güvenliği konusunda somut adımlar atılmalıdır. Türkiye, İsrail ve uluslararası kamuoyundan Filistin sorununun çözümü konusunda somut garantiler almadan, insani yardım görevinden bile uzak durmalıdır. Zira Filistin'de istikrar sağlanmadan Lübnan'da istikrar mümkün görünmemektedir.

Diğer önemli bir husus ise Lübnan'da istikrarın Suriye'nin tehdit edilerek sağlanmasının zor olduğu gerçeğidir. Suriye'nin özellikle iç savaş sonrası dönemde Lübnan'ın iç işlerine etkisi oldukça tartışmalıdır. Bu konuda tarafgir davranmış olsa da farklı etnik sekteryen gruplar arası belli bir dengenin sağlanmasında Suriye'nin katkısı olmuştur. Fakat son tahlilde *bu müdahaleler aynı zamanda Lübnan'da müstakil siyasi yapının oluşmasını engellemiştir*. Özellikle Hariri suikastından ve daha sonraki Suriye karşıtı bazı siyasetçi ve gazetecilerin ölümünden sorumlu tutulan Suriye, Lübnan'da halen etkilidir ve bu etkiyi kırmak için Suriye'yi istikrarsızlığa sürüklemek ters tepebilir.

Türkiye UNIFIL'e destek için BM'ye Mersin Limanı ve Adana Şakirpaşa Havaalanını UNIFIL'in lojistik ihtiyacını karşılamak için kullandıracağını belirtmiştir. Türk kamuoyunu asıl kaygılandıran konu ise Hizbullah'ın Türk askerleriyle çatışma ihtimalidir. İran ve Suriye'nin Hizbullah'la ilişkisi malumdur. Bu nedenle Hizbullah'ın Türk askerlerine saldırması İran ve Suriye'yi Türkiye'yle karşı karşıya getirebilir. Hizbullah'ın Müslüman Türk askerlerine ateş açması çok düşük bir ihtimaldir. Ancak her an bir provokasyonla Türkiye'nin İran ve Suriye'yle karşı karşıya getirilme tehlikesi de bulunmaktadır.

ABD, İsrail, Hizbullah ve diğer ilgili taraflar, ateşkes ve istikrar konusunda samimi olduklarını göstermek durumundadırlar. Özellikle Amerika bölgesel hesaplarını netleştirmek zorundadır. *Amerika gerçekten istikrar mı istemektedir?* Oluşturmaya çalıştığı "Yeni Ortadoğu" projesi bu konuda nasıl

bir yapı sunmaktadır? Bu konudaki soru işaretleri giderilmek zorundadır. ABD bölgesel gelişmelerde kilit aktördür ve uluslararası hukuka ve bölgesel barışa olan bağlılığını somut bir şekilde garanti etmek zorundadır. Çatışmanın en hararetli günlerinde ateşkese karşı çıkması ve İsrail'e mühimmat sağlaması bu konudaki samimiyetine gölge düşürmektedir. ABD İsrail saldırılarını ve Lübnan'ın sivil altyapısının yok edilmesini meşru müdafaa hakkı olarak görmeye devam ettiği sürece Barış Gücü de dahil hiçbir güç istikrarı sağlayamayacaktır. Hizbullah karşısında yara alan İsrail tekrar Suriye'yi suçlamaya başlamıştır ve işgal altında tuttuğu Filistin topraklarında yeni yerleşimler oluşturmaya hazırlanmaktadır. *Barış Gücü misyonu İsrail'in diğer bölgelerdeki muhtemel operasyonları için elini rahatlatan bir güvenlik şeridi haline gelmemelidir.*

Filistin'de çıkabilecek bir gerginlik doğrudan Lübnan'da hissedilecektir. Gazze şu anki görünümüyle dünyanın en büyük ve kalabalık cezaevi konumundadır. Gazze'deki Filistinlilerin temel insanı ihtiyaçları karşılanmalı ve İsrail'den bu konuda somut teminat alınmalıdır.

Uluslararası normları düzenli olarak ihlal eden aktör İsrail'dir ve bu konuda herhangi bir bedel ödemediği gibi, Amerika tarafından da desteklenmektedir. Devamlı surette tekrar eden bu süreç uluslararası arenada adalet duygusunu zayıflatmaktadır. *İsrail'in ve Hizbullah'ın istikrarı ve ateşkesi bozucu müdahaleleri olursa* bunları cezalandırmak için somut bir yaptırım rejimi üzerinde anlaşılmalı ve bu yaptırımların uygulanacağı konusunda başta ABD olmak üzere uluslararası aktörlerden somut teminatlar alınmalıdır. Böyle bir teminat alınmadan Barış Gücü askeri göndermek son derece risklidir.

Hizbullah, İsrail, ABD ve AB tarafından meşru aktör olarak kademeli biçimde siyasi sürece dâhil edilmelidir. Hizbullah'ın siyasi sürece daha aktif bir şekilde dâhil edilmesi önemli bir dönüşüm geçirmesine neden olacaktır. Bu *sayede toplumsal sorumluluk algılaması artacak ve toplumun tümüne yönelik daha geniş kapsamlı düşünmesi sağlanacaktır.* Bu açıdan Hizbullah'a baskı uygulamak yerine onu siyasi sürece dahil etmenin istikrara daha olumlu katkısı olacaktır. Türk Dışişleri bu yöndeki girişimlerini sürdürmelidir.

Fransa, ABD ve İtalya'nın Güney Lübnan'daki Barış Gücü misyonuna katkıları konusunda bazı kaygılar söz konusudur. 23 Ekim 1983'te MNF karargâhına yapılan ve 241 Amerikan deniz piyadesi ve 58 Fransız paraşütçüsünün ölmesi ile sonuçlanan intihar saldırısı bu ülkelerin Hizbullah'a karşı kin duymasına yol açmış olabilir. Fakat Barış Gücü misyonunun istikrar

getirebilmesi için Hizbullah'a karşı bir intikam operasyonu halini almaması gerekmektedir. Barış Gücü birliğine asker katkısında bulunan ülkeler arasında koordinasyon ve bir uzlaşa sağlanmak zorunluluğu vardır. Aksi takdirde farklı gündem ve amaçlarla bölgede bulunan birlikler birbirleriyle gerilim yaşayabilirler.

1982-83 operasyonundan çıkarılabilecek diğer bir ders ise, bölgedeki silahlı örgütleri istikrar sağlamadan tasfiye etmenin daha riskli sonuçlar doğurabileceğidir. *FKÖ'nün güney Lübnan'dan ayrılmasından sonra oluşan boşluk* kısa süre sonra Hizbullah tarafından doldurulmuştu. Hizbullah'ın şiddet yoluyla tasfiyesi daha farklı örgütleri gündeme getirebilir.

Ortadoğu'da muhtemel bir barış sürecine mümkün olan en fazla sayıda uluslararası aktörün katkıda bulunması sağlanmalıdır. Bu uluslararası kamuoyunun konuyla daha yakından ilgilenmesini ve katkıda bulunmasını sağlayacaktır. Ortadoğu'nun bütününe yönelik tasarımlar konusunda diğer ilgili taraflar da samimi olduklarını göstermek durumundadırlar.

Sonuç

Lübnan, Türkiye'nin Ortadoğu'daki çıkarları açısından göz ardı edilebilir bir ülke değildir. Türkiye, Lübnan konusunda stratejik yaklaşımını belirlerken, Ortadoğu'nun bütününde yaşanmakta olan çatışma süreçlerini ve bloklaşmaları dikkate almak zorundadır. Lübnan'da yaşanmakta olan sorunlar ve istikrar arayışları Ortadoğu'da yaşanmakta olan kriz ve değişim sürecinin bir parçası olarak görülmelidir. Türk dış politikası karar alma süreci de Lübnan'a dair planlarını bu çerçevede değerlendirmek durumundadır.

Lübnan'da ateşkesin sürdürülebilirliği konusunda halen önemli tereddütler mevcuttur. Çünkü İsrail sınır ötesi operasyonlarını sürdürmektedir. İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni Lübnan'da durumun değişmemesi halinde bu ülkeye yeniden saldırabileceklerini dile getirdi.⁶³ Mevcut şartlarda, BM'nin 1701 sayılı kararının ne ölçüde istikrar getireceği belirsizdir. Ortadoğu'nun yakın siyasi geçmişi, uygulanmayan veya ihlal edilen barış planları ve ateşkeslerle doludur. BM Lübnan Geçici Görev Gücü (UNIFIL)⁶⁴ misyonu birçok açıdan riskler içermektedir. Bu nedenle bu konu Türk askerinin Lübnan'da görev başlamasından sonra da tartışılmaya devam etmektedir.

⁶³ "Annan İsrail duvarına çarptı", *Radikal*, 31 Ağustos, 2006.

⁶⁴UNIFIL'in görev tanımı ile ilgili ayrıntılı bir değerlendirme *SETA Lübnan Raporu'nda yer almaktadır.*

Kaynakça

“Annan İsrail duvarına çarptı”, *Radikal*, 31 Ağustos 2006.

“Arab League Split on Support for Hezbollah”, *Guardian Unlimited*, 15 Temmuz 2006, <http://www.guardian.co.uk/worldlatest/story/0,-5953445,00.html>.

“Crisis in Middle East”, *The Washington Post*, <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/world/interactives/mideastattacks/israelmap.html>

“Hezbollah says Israeli response a surprise”, *USA Today*, 25 Temmuz 2006, http://www.usatoday.com/news/world/2006-07-25-hezbollah-surprised_x.htm

“IDF withdraws from most of the surrounding area of Ghajar village this afternoon”, 7 Kasım 2006; <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unifil>

“Israel rejects Syria's arms embargo pledge”, 2 Eylül 2006, <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2006/09/02/wmid02.xml>

“Mideast War, by the numbers”, *Guardian Unlimited*, 18 Ağustos 2006, <http://www.guardian.co.uk/worldlatest/story/0,-6022211,00.html>;

“Assad rejects forces on Syrian border”, *The Jerusalem Post*, 22 Ağustos 2006, <http://www.jpost.com/servlet/Satellite?pagename=JPost%2FJPArticle%2FShowFull&cid=1154525925901>

“Casualties of War”, *The Jerusalem Post*, 19 Ağustos 2006, <http://info.jpost.com/C002/Supplements/CasualtiesOfWar/leb2.html>

“Cease-fire begins; Israel says air, sea embargo still in place”, *CNN*, 14 Ağustos 2006

“Eight IDF soldiers killed, 2 kidnapped on northern frontier”, *The Jerusalem Post*, 12 Temmuz 2006

“Erdoğan: Askerimizi çekeriz”, *Hürriyet*, 2 Eylül 2006, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5020920.asp?top=1>

“Erdoğan: Çatışmaya gitmiyoruz”, *Radikal*, 3 Eylül 2006, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197589> ,

“Hezbollah UAV Shot Down”, *Airforcemonthly*, 23 Ekim 2006

“Hizbullah Leader Nasrallah”, *BBC News*, 22 Eylül 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5370038.stm

[“Hizbullah leader: we regret the two kidnappings that led to war with Israel”, *The Guardian*, 28 Ağustos 2006 http://www.guardian.co.uk/syria/story/0,1859755.00.html#article_continue](http://www.guardian.co.uk/syria/story/0,1859755.00.html#article_continue)

“Hizbullah’ın hakkından geleceğiz”, 14 Temmuz 2006, http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&HID=1&haberID=201159

“Iran and the Lebanon crisis”, http://www.janes.com/security/international_security/news/jid/jid060724_1_n.shtml.

[“Israel, Lebanon Exchange War of Words”, *CBS News*, 16 Temmuz 2006, http://www.cbsnews.com/stories/2006/07/16/world/main1807191.shtml](http://www.cbsnews.com/stories/2006/07/16/world/main1807191.shtml)

“Israel/Palestine/Lebanon: Climbing Out of the Abyss”, *International Crisis Group, Middle East Report No. 57*, 25 July, 2006.

“Israel/Hizbullah/Lebanon: Avoiding Renewed Conflict”, *International Crisis Group, Middle East Report No. 59*, 1 November, 2006.

[“Jordan's King Abdullah warns of Mid East breakdown”, 27 Kasım 2006, http://www.abc.net.au/am/content/2006/s1798064.htm](http://www.abc.net.au/am/content/2006/s1798064.htm)

“Jordan's king warns of civil wars”, *BBC News*, 27 Kasım 2006,

“Lebanon blockade to be lifted at 6 P.M. despite IDF objection”, *Haaretz*, 7 Eylül 2006

[“Mideast talks fail to reach cease-fire agreement”, *CNN*, 26 Temmuz 2006, http://www.cnn.com/2006/WORLD/meast/07/26/mideast.romeconf/index.html](http://www.cnn.com/2006/WORLD/meast/07/26/mideast.romeconf/index.html)

[“President Assad's speech before the Arab Lawyers Union Conference”, 23 Ocak 2006, http://www.lebanonwire.com/0601LN/06012301assad_speech.asp](http://www.lebanonwire.com/0601LN/06012301assad_speech.asp).

[“Rice regrets Mid-East suffering”, *BBC News*, 25 July 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5212158.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5212158.stm)

[“Special Briefing on Travel to the Middle East and Europe” What the Secretary Has Been Saying, U.S. Department of State, 21 Temmuz 2006, www.state.gov](http://www.state.gov).

[“Syria’s Assad: No one can stop Hezbollah weapons smuggling”, *Haaretz*, 02 Ekim 2006](http://www.haaretz.com)

[“Timeline of the July War 2006”, *The Daily Star*, http://www.dailystar.com.lb/July_War06.asp](http://www.dailystar.com.lb/July_War06.asp)

AKARLI, Engin Deniz, "Lübnan'ın Açmazları", *Birikim*, 209, ss.9-16, 2006.

CHOUCAIR, Julia, *Lebanon Finding a Path from Deadlock to Democracy*, Carnegie Papers, No. 64, January 2006.

CORDESMAN, Anthony H., "Preliminary 'Lessons' of the Israeli-Hezbollah War", CSIS, August 17, 2006.

DEEB, Lara, "Hizballah: A Primer," *Middle East Report Online*, July 31, 2006 <http://www.merip.org/mero/mero073106.html>.

EISENBERG, Laura Zittrain, "Do Good Fences Make Good Neighbors?: Israel and Lebanon After the Withdrawal," *Middle East Review of International Affairs*, Cilt 4, No 3, 2003.

FATTAH, Hassan M., "Militia Rebuked by Some Arab Countries", *The New York Times*, July 17, 2006;

FIELDER, Lucy, "700,000 Displaced", *Al-Ahram Weekly*, 05 Ağustos 2006.

FULLER, Graham E., "The Hizballah-Iran Connection: Model for Sunni Resistance". *The Washington Quarterly*, Cilt 30, No 1 (Winter 2006-07), ss. 139-150.

HAAS, Richard N., "The New Middle East", *Foreign Affairs*, Cilt 85, No 6 (November/December), 2006, ss.2-11

HERSH, Seymour M., "Watching Lebanon: Washington's interests in Israel's War", *The New Yorker Fact*, 14 Ağustos 2006;

JABER, Hala, *Hezbollah*, Columbia University Press, 1997

KHAN, Muqtedar, "Middle East Crisis: Is the U.S. Part of the Problem?", *The Daily Star*, 31 Temmuz 2006;

KÖSE, Talha, "Lübnan Fırtınası Dinerken Geride Kalanlar," 15 Ağustos 2006, http://www.setav.org/index.php?option=com_content&task=Itemid=29

KÖSE, Talha, "Barış Gücü ve Yeni Ortadoğu Tasarımları", *Anlayış*, Eylül 2006, ss. 58-59.

KÖSE, Talha, "İran Nükleer Krizi: Diplomasinin İmkanlarını Yeniden Düşünmek", ss.32-76. *SETA İran Raporu*, Gökhan Çetinsaya, & Talha Köse, SETA, Temmuz 2006, Ankara.

KÖSE, Talha, “Ortadoğu’da Kriz ve Değişim: Amerikan Hegemonyasından Güçler Dengesine Geçiş”, 7 Aralık 2006, http://www.setav.org/index.php?option=com_content&task=view&id=193&Itemid=29

KÖSE, Talha, “SETA Lübnan Raporu: Lübnan’da İstikrar Arayışları”, SETA Aralık 2006, Ankara.

LEDERER, Edith M., “Lebanon: U.S. Blocking Call for Cease-Fire”, *CBSNews*, 16 Temmuz 2006, http://www.cbsnews.com/stories/2006/07/16/ap/world/main_D8ISQFU00.shtml

LEVY, Gideon, “Operation Peace for the Winery”, *Haaretz*, 01.10.2006.

MAKDISI, Samir *The Lessons of Lebanon: The Economics of War and Development* (London: I. B. Tauris, 2004).

MUIR, Jim “Washington risks a wider conflict”, *BBC News*, 28 Temmuz 2006, http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/middle_east/5223210.stm.

NORTON, Augustus R., “Hizballah: From Radicalism to Pragmatism?,” *Middle East Policy Council Journal*, , Cilt 5, No: 4 (January 1998). http://www.mepc.org/journal_vol5/9801_norton.asp

PERAINO, Kevin “Winning Hearts and Minds; Some Tips from a Master”, *Newsweek*, October 2, 2006.

PRADOS, Alfred B., “*Lebanon*,” CRS Report RL33509, August 15, 2006.

SABERI, Roxana “Iran's Stake in Lebanon Crisis”, *BBC News*, Tehran, 21 Temmuz 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5199184.stm;

SALEM, Paul, “The Future of Lebanon”, *Foreign Affairs*, Cilt 85, No 6 (November/December), 2006, ss.13-23.

SALIBI, Kamal, *A House of Many Mansions: The History of Lebanon Reconsidered*, Berkeley: University of California Pres, 1990.

SAMII, Bill, “Iran: Tehran Playing Key Role In Israel-Lebanon Crisis”, 17 Temmuz 2006, <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/07/541d7659-f99f-4559-8281-3949d4fa3af7.html>;

SMITH, Craig S., “Lebanon’s Three-Sided Postwar Game: Who Gets Shabaa Farms?”, *New York Times*, September 24, 2006

SOFAER, Abraham D., “Solution and Resolution”, *The Wall Street Journal*, 16 Ağustos 2006.

WAXMAN, Dov, "Between Victory and Defeat; Israel after the War with Hizballah", *The Washington Quarterly*, Cilt 30, No 1 (Winter 2006-07), s. 27-43